

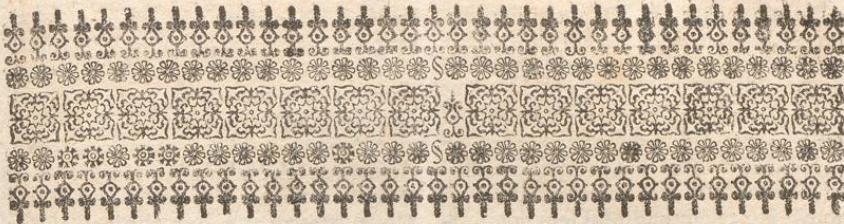
**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Undecimus, In quo de rebus aspectabilibus, earumque productione atque ætate, quid Candidatis nostris tenendum sit aperitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](#)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER UNDECIMUS,

*In quo de rebus aspectabilibus, earumque productione atque
estate, quid Candidatis nostris tenendum sit aperitur.*

De rebus
aspectabilis-
bus, earum
productio-
ne, & estate

OSTE A Q U A M di-
sputatio instituta
est de productio-
ne, potestate, ac
ministeriis Spir-
ituum, contem-
planda nobis oc-
currat rerum cor-
poralium digesta moles, sive mundus
iste spectabilis. Hunc quidem, Aucto-
re Eccl. iii. 11, tradidit Deus disputa-
tioni eorum, qui Dei opera non inven-
erunt; atque ideo plura commenti
sunt de anima, vel spiritu materiam uni-
versam pervadente, in eaque exerce-
tum plasticam, permulta de mundi aut

sphærica aut indefinita extensione, com-
plura de systemate, atque de fluido, vel
denso cælorum corpore: in quibus con-
venire nequeunt Plato, Pythagoras,
Aristoteles, Ptolomæus, Copernicus;
Cartesius, cæterique duces Philosopho-
rum. Nos vero, his brevi expositis,
aut penitus prætermis, animadver-
tentis quod sacræ proponunt literæ, u-
num esse altissimum Creatorem omnium,
præterire, atque advenire mortalium
generations, & cuncta demum tem-
pora trahitura, contenti erimus pauca
tradere de Mundi creatione atque in-
teritu; ne Divina tractantes de fluxis in-
certisque nimium solicii videamur.

C A P U T I.

Historiam Creationis ex libris Moysis, non ex Ethniconum
fabulis esse deducendam.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. 3. & 4. Probatur, narrationem Mosaicam de
mundi primordiis esse cæteris omnibus
præferendam.
5. usque ad 9. Solvuntur objec-
tiones;

I LUD tantum in questionem hoc loco
vertimus, utrum servatis regulis Cri-
tices, pérfectisque variis Aegyptio-
rum, Chaldæorum, Græcorumque Hi-
storiis, ubi plura de Mortaliū origine,
vetustate regnorum, temporumque di-

i.
Unde sum-
menda Hi-
storia Crea-
tionis,

R. P. Berti Theol. Tom. II.

Hh 2

PRO:

2.
Propositio.
ex narratio-
ne Mosaica.

Probatur I.

PROPOSITIO. Disputantibus de mundi, aliarumque rerum primordiis Mosaica narratio est cæteris omnibus præferenda.

Dum quæritur de rebus ab ætate nostra remotissimis, iis Auctòribus major fides debetur, qui sunt cæteris antiquiores, omnesque veritatis notas præferrunt. Ac talem esse Moysen comprobant veritas eliquatissima. Hujus antiquitas principio deprehenditur, quod nulla gens sit vetustior Hebræa, quemadmodum vel ipsa lingua demonstrat, patens, & genitrix cæterarum. Atque inter gentis hujus Scriptores nullus superest ipso Moyse antiquior, aut clarius. Verum prætermissa nunc Origine Gentis, Moysen Historicis omnibus antecessisse probant Clemens Alexandrinus in I. Stromateon, S. Cyrillus aduersus Julianum, & in perpolito Opere demonstrat. Evangelicæ Prop. IV. doctissimus Abrincensis Episcopus: idque nos sequentibus argumentis ducti affirmamus. I. Diodorus diligentissimus rerum antiquarum scrutator ait Moysen primum omnium populis persuasissime, ut legibus scriptis uterentur: de quo Diodori testimonio vide memorato libro primo S. Cyrillum. Eupolemus & Artabanus tradunt suisse Moysen literarum inventorem, & Mercurium illum, quem apud Græcos omnes Latinosque Scriptores constat literas gentem Aegyptiam docuisse. Hoc tamen de prima literarum inventione ego minime assentior, quamquam literas hunc habuisse auctorem vulgaris sit Nostratum, & Hebræorum opinio, ut affirmat Ludovicus Vives Com. in cap. 39. lib. XVIII. de Civit. D. & P. Haë in Prolegomenis ad Bibliam Maximam. Institutorem tamen illum dicimus, ut Cadmum apud Phœnices, quod scribendi artem coluerit, exornaverit, omniumque mortaliū primus in ejus exercitatione claruerit. Vide quæ de Moyse scriperunt apud Josippum in priori libro contra Apionem Manethos Aegyptius, & Hermippus viri circa omnem historiam diligenterissimi. II. Ipse Apion Grammaticus in IV. Aegyptiarum Historiarum libro fatetur Moysen suisse synchrounum Inacho Argivo. Ex rebus autem Græcis sunt antiquiores Argolicæ, quæ originem ducunt ab Inacho, ut docet Dionysius Halicarnassæus de Temporibus: Argolicis autem recentiores sunt Atticæ quatuor saltem generationibus; & hæc novem Arcadicæ præcesserunt. Cadmum quoque græcarum literarum institutorem Thebas adventasse tempore

Lyncæi, & septima post Moysen generatione, probat S. Clemens Alexandrinus. Vetustior est ergo Moyses Scriptoribus omnibus, quos proferre potest Græcia mendax & loquentissima, sicut cum nondum ipsa Grammatices nosceret elementa. III. Nullum Scriptorum, quos superstite fama celebramus præcessisse Moysis ætatem ex eorum chronologia facile comprobatur. Herodotus historiæ parens, ut in I. de Legibus appellatur à Tullio, vixit sub Xerse, & natus est Octennio post pugnam Marathoniam, quæ contigit anno I. Olympiadis LXXII. Hunc subsecuti sunt Thucydides, qui flouruit tempore belli Peloponnesiaci, excitatus ad condendam historiam aemulatione Herodoti; Xenophon, quem floruisse Olymp. xciv. scribit Laertius; proximus huic Anaximander Milesius, aliquie posteriores. Inter Aegyptios antiquissimus est Berosus, quem ita dici placet Scaligero & Vossio, quasi Osea filium: & hunc natum biennio ante obitum Alexandri, librosque suos, quibus Chaldaica defloravit, obtulisse Antiocho Θεῷ filio Antiochi Soteris, demonstrat citatus Vossius lib. I. de Hist. Græcis cap. XI. Post Berosum digessit Aegyptiorum tempora Manethos Sebenita hortante Ptolomeo Philadelpho, eaque perduxit ad Darium Codomannum, quem Alexander Makedo bellavit. Ex quo primum Julius Africanus temporibus Severi Imperatoris, postea Eusebius sub Constantino celebres Dynastias exscriperunt. Horum etiam scripta edita ab Annio Viterbiensi spuria & supposititia esse, recte animadvertisit Poffeinanus lib. I. Biblioth. Select. eaque Eruditi omnes tanquam commenta fluxæ fidei rejiciunt. Theodotus, qui memoriae tradidit res Phœnicum est ætatis incertæ; sed meminit suis in libris Judæorum, ut constat ex libro I. Josèphi contra Apionem. Historiam Romanam primus omnium soluta oratione scripsit Fabius Pictor, dictus à Liyi lib. II. longe antiquissimus auctor. Neque poeta sunt Hebræorum legislatore seniores. Homerum Suidas ex Porphyrio refert vixisse ante primam Olympiadem annis CXXX. Orpheus Linum paullo antecessit, Linus Herculem, Hercules, si credimus Tatiano, unius hominis ætate bellum Trojani antevertit; sunt cæteri omnes juvenes. Nullus ergo ante Moysen Historias aut edidit, aut incravat.

Præterea, ut fruamur assiduis vigiliis, & summa eruditione Danielis Huetii, Probatur 2. ex Daniele Huetio. &

& mundi origine ex Taauto, scilicet Moysē narrationem hausisse; illum vero esse Trojanis temporibus longe vetustiorem: Homerum sexcenta narrare ex Moysē deprompta: Thaletem lucem posteriorem tenebris, & aquam principium rerum corporearum statuisse ex Theologiae Moysis rudimentis: Pythagoram Hebræis præceptoribus usum, hominem ad Dei imaginem conditum definire, & prohibere elum morticinorum: Platoniam pariter, & reliquas Philosophorum sectas ex Judæorum doctrina manasse, quomodo apud Clem. Alex. in v. Stromatum ostendit Aristobulus Judæus: Manethonem tradere Israelitici populi historiam à Moysē conscriptam, quamquam fabulis pluribus infuscatam, hinc cæteros Scriptores singulos, corruptis ab Etnicis fontibus, ebibisse: Moysem denique esse Mercurium, Osiridem, Bacchum, Serapidem, & quidquid Divinum Gentilium Theologia comminiscitur. Verum an talis revera sit antiquitas Sanchoniathonis, quem constat minimis temporis condite Tyri, extructæ anno septuagesimo sexto ante cladem Trojanam: atque an Dii omnes in unam Moysis Personam sint referendi, ad præfens non attinet institutum. At de Moysis antiquitate otiosum erit verba plura prodigere.

4.
Probatur 3. Ingenui autem Scriptoris notas in Moysē promptum & facillimum erit comprehendere. Has inter occurrit stylus non fucatus verborumque pigmento illitus, neque fimbriis luxuriantis orationis, & peregrino habitu incedens; sed simplex, gravis, necnon primigenia lingua phrasí, sententiis, nativisque idiotismis confertus. Accedit humilitas, qua de se loquitur ubique demissæ, narrans obscuram de domo Levi generationem suam, fugam ex Ægypto, murmurationem adversus se populorum, atque pœnam immissæ sibi mortis extra terram Chanaan, quoniam prævaricatus fuerat in Cades ad Aquas contradictionis. Non simulatum, nec fallacem ejus animum; sed sincerum rectumque, præfert aperta rerum gestarum narratio, criminis quoque patrati ab Aaron, cum vitulum aureum conflavit magno populi sacrilegio obsecutus: tametsi erat ille Pontificali honore condecoratus, & genitus eodem semine ac utero. Nec Mariæ forori pepercit, ipsius murmur, & elefantiasin, moleustum, fœdissimumque morbi genus, commemorando. Complectitur autem Historia Moysis res majorum traditione confirmatas, peractas coram ingenti multitudine, coram Pha-

raone & Optimatibus Aegypti, adversus hos, aliorumque Regnorum potentes, strenuosque proceres; qui fictas in gentis sua dedecus fabulas in ore hominum vagari non permisissent. Quod ubi florescente jam Hebræorum Republica, aut post excidium Hierosolymitanum dispersa aliqui tentaverunt, fuerunt momentis invictissimis refutati. Tradunt insuper Moysis scripta omnium vetustissimarum Religionum integerimam castissimamque, unius Dei cultum, idolorum contemptum, leges regendis populis percommendas, & reliquarum inviolatum exemplar, sanctissima ad officia virtutum monita, incitamenta majorum, scelerumque debitam pœnam, & definiendarum causarum aut puniendorum maleficiorum judicialia sine asperitate arbitrioque præcepta. Atque hæc illius veritatis, quæ non est à probitate & sanctitate divulsa, veritatis nempe nulla caligine erroris conspersæ monumenta sunt invictissima. Prætereundum non est librorum Moysis auctoritatem etiam Divinis miraculis elucescere; atque prætermis aliis, hoc uno, quod tanta cura asservati inter Hebræorum clades, exilia, captivitates, & urbium ac temporum incendia ad nos usque pervenerint, asservatisque per orbem terrarum exemplaribus populorum omnium lingua translati, concordia mirabili muniantur. Quæ si non videntur optimi Historici notæ; me fugit quænam auxilia ad veritatis confirmationem possimus asciscere. Igitur nullum invenire possumus Generationis mundi Scriptorem præferendum Moysi, sive spectata hujus antiquitate, sive expensis notis Criticis veritatis: quod erat probandum.

CONTRARIÆ ARGUMENTATIONIS REFUTATIO.

Moysem non esse antiquiorem cæteris
Scriptoribus evincitur primo ex veteris Objectio L
stillsima Aegyptiorum origine, quæ Hebraeorum nativitati multis annorum mil-
libus antecessit: quomodo vel è solis
Dynastiis à Julio Africano, & Eusebio
conscriptis poterit quisque conjicere.
Deinde ex libris Mercurii Trismegisti,
quos suppositios censem equidem morosi Critici, sed veteres Patres adver-
sus Gentes sè penumero laudant: quo-
rum Auctor pluribus ante Moysem sacerulis
creditur floruisse. Ulterius legimus
Act. vii. 22. ipsum Moysem eruditum
fuisse omni sapientia Aegyptiorum: imo
Philo libro 1. de ejus vita, etiam Græ-
ciæ doctissimos ait fuisse ad pueri insti-
tutio-

tutionem accersitos. Mercurii columnas antiquissimorum temporum historiis inscriptas etiam Eusebius & Georgius Syncellus commemorant. Demum in Chronico ejusdem Eusebii legitur Moysen vixisse aetate Cecropis, ideoque tercentis ferme annis post Inachum. Non est ergo Historia Moysis tanti obmeritum antiquitatis facienda.

6.
Objecio 2.

Expers quoque est notarum, unde veritas elucescit. In sola enim Geneeos historia, (nam de ceteris libris disceptare nostra non refert) Auctor a mendaciis non temperat. Narrat cap. iv. 17. Cainum civitatem Henoch aedificasse, cum vix quatuor homines vivarent. In xxxvi. capite v. 31. meminit Regum Israel, quorum primus fuit Saul inunctus circa annum 2909. & cap. xi 1. 6. mentionem facit Chananæorum, qui suo tempore nondum erant exterminati, tanquam populorum vix memoria superfluum. Joseph etiam Gen. xl. 15. ait sublatum se de terra Hebræorum; quando scilicet Chananæa nondum terra Hebræorum poterat appellari, vix una, vel altera familia Hebræa inter Chananæos commorante. Libros præterea legis Mosaicae ab Antiocho concrematos & consicissos, habetur in 1. Macchabæorum cap. 1. 59. Ergo qui nomine Moysis circumferuntur spurii sunt, & spongia à mendaciunculis abstergendi. Accedunt argumenta Manichæorum, quæ probant librum Genesis auctore Diabolo editum esse, cum innumera horrendaque scelera celebret, ut Loth cum filiabus concubitus, Judæ cum Thamar, Jacobi cum germanis sororibus, Abraham simul cum uxore & cum pellice, aliisque plura apud Faustum. Ex quibus conjectarium est, Scriptorem Historiæ Geneeos neque esse perantiquum, neque veracem, neque probum ac bene moratum.

7.
Responsio
contra Aegyptios.

Resp. mendacissimam esse vanitatem Aegyptiorum, tanta annorum millia in supputatione ævi sui numerantium. In quibus enim libris istum numerum colegerunt, qui non multum ante annorum duo millia literas magistra Iudee didicerunt? Non enim parvus est in historia Varro, qui hoc prodidit, quod a literarum etiam Divinarum veritate non dissonat. Hæc Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. 40. Fuerunt autem Aegyptiorum anni quatuor duntaxat mensem, & dynastæ collaterales, & implicitæ: quod ostendam inferius. Quare conciliari potest ipsa Aegyptiorum historia cum Sacra; & Mercurii Trismegisti antiquitas ad posteriora tem-

pore coarctari. Vetustissimum Mercurium Huetius creditit ipsum Moysem: nos cultum hoc nomine a posteris Chamii arbitramur Jubal patrem canentium cithara & organo, de quo 1v. Gen. 21. Mercurii opera alibi ostendimus esse supposita: neque auctoritati Patrum minimum derogatur; quoniam cum veteres crederent Mercurium literas primo inventisse, Aegyptii Scriptores vetustissimi Mercurii titulo Commentaria omnia inscribebant, eique sapientia sua consecrabant inventa, auctore in capite 1. de Mysteriis Aegyptiorum Jamblico. Divinare propterea non possumus, a quo edita sint Mercurii opera a Clemente Alexandrino, alisque laudata; nec tamen Poemandrem tenemur agnoscere ut germanum Mercurii fætum. In hoc enim libro exponitur mundi genesis ut refertur a Moyse: unde hujus Cosmopœja Mercurii auctoritate nequit convelli. Mercurii columnas vel Sethi nepotes inciderunt, quomodo Josephus scribit in 1. Antiq. cap. 3. vel nepotes Misraim, vel Aegyptii posteriores, qui in pretio leges Moysis habuerunt, quem etiam Osiridem hujus nominis tertium possumus cum doctis viris existimare. At vel genealogiam Patriarcharum, vel Hebræorum leges exhibuerint, fuerunt Mosaicis literis consentientes. Institutum Moysem omnی sapientia Aegyptiorum, sive fuerint scientiae Astronomicae literis hieroglyphicis traditæ, sive alias etiam illuc a Joseph filio Jacob translatæ, neminem fugit: at in Aegyptiis nullam sapientiam fuisse contendimus hebraica antiquorem, a Moyse ad hæc usque tempora custoditam. Philo autem Judæus Patriæ potius, quam Hebræorum honori consulit; & quidem male, quoniam ante septem Græciæ Sapientes, ac primam Judæorum captivitatem, nulla apud Græcos extitit Philosophia. Cœcrops etiam Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. xi. supparem facit Moysem: atque hac in parte Chronicon Eusebii probat Scaliger, damnat antilogia Georgius Syncellus; nil autem prohibet, ut afferamus plures extitisse hujus nominis, præsertim cum aliqui scripsissent a Cecrope primum bovem fuisse immolatum, & illum victimas abdicasse testetur in Archadicis Pausanias.

8.
Ne quis vero fuit in Genesi menda, quæ digna sint ut litura tollantur. Quomodo Cain unam, & plures etiam potuerit condere civitatem, demonstrat in xv. de Civit. Dei cap. viii. Ecclesiæ Sol Augustinus. Primorum quippe his

hominum vita tam longa fuit, ut unius hominis filii possent etiam urbes amplissimas constituerē: neque Henoch fuit unicus Caini filius, sed ille, à quo magna ipsius & celebrior posteritas fata fuit. Refert in hunc Augustini locum Vives fuisse memoria patrum in Hispania haud exiguum vicum, cuius omnes incolæ erant à sene quodam adhuc vivente progeniti. Narrat Brussonius Hist. Ital. lib. 36. Pinem inventa insula ad Australē plagam spatio annorum viginti sexaginta filiorum suorum junxisse cōnnubia, natosque ante obitum ē femore suo numerasse 1789. cum ipse nondū explesset annum ætatis octogesimum. In Gen cap. 36. Reges Israel Moyses futuros prævidit, quod sibi fuisse a Deo revelatum liquet ex xvii. Deuteronomii 14. Duodecimo autem cap. v. 6. ait Chananaeos in ea terra sedem fixisse, quando illuc appulit Abraham: id autem est verum, etiam scribente Moyses nondū fuissent expulsi. Sublatum se inquit Joseph de terra Hebræorum, ea videlicet, ubi posteri Abraham, & familia Jacob propinquis gentibus notissima commorabantur; & quodam possessionis jure fixerant domicilia. Ab Antiocho non omnes libros legis fuisse concisos, sed publicos, & qui ad manus militum pervenerunt, constat ex eodem libro Machabaico cap. 111. 48. & cap. xi 1. 9. Manichaorum argumenta diluentur, ubi de lege veteri disputabitur; nunc enim satis est, si ad ea, quæ facta videntur cum probro atque dedecore, respondeamus cum Augustino libro xxii. contra Faustum cap. 45. Narrata ista sunt, non laudata.

Quoniam plura hoc loco de Hebræorum antiquitate dicta sunt, addam pau-

^{9.}
Unde Hebræi dicti.

ca de ipso nomine; cuius explicatio de- servit diluendo alteri arguento adversus Pentatheuci veracitatem; quamvis de priori tantum libro instituta sit disputatio. Itaque Hebræos aliqui dictos putant ab Heber filio Sale, ac pronepote Semi, nonnulli ab Abraham, quidam ab עבר **Heber**, quod est *ultra*. Tenet priorem sententiam S. Pater lib. xvi. de Civit. Dei cap. xi. alteram lib. i. de Consensu Evangelistarum cap. 14. postrem q. 29. in Genesim. Et hæc quidem videtur probabilius, cum Abraham omnium primus Gen. xiv. 13. sit appellatus Hebræus quoniam profectus erat trans Euphratem. Idem est ergo Hebræus, ac *Transfluvialis*, sive, qui ve- nit ultra fluvium. At particula עבר **Heber**, significat tractum, qui fluvio abluitur, sive citerior sit, sive ulterior, ut observarunt Paghinus, Buxtorfius, Junius, Glassius, & alii: eadēque vis est græca præpositionis περαν. Nam Esaiæ ix. dicitur Galilæa **trans Jordānem**: & tamen habita ratione Iudeæ est utraque Galilæa cis Jordānem. Et Joannis i. 28. Bethania dicitur περαν τοῦ Ιορδάνου, **trans Jordanem**: licet & hæc sit citra flumen: quod antiqui Græci non animadvententes pro Bethania *Bethabaram* posuerent. His exemplis refelluntur qui conantur probare Moysem non esse Auctorem Pentatheuci, quoniam Deuteron. i. legitur: *Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel* **Trans Jordānem**, & ipse nunquam Jordanem pertransit. Hoc enim loco denotat עבר citeriora. Satis de Historia Moyis: jam ad instituta pergamus.

CAPUT II.

De acuta & ingeniosa sententia Augustini exponentis dies Geneseos per varias Angelorum perceptiones.

S U M M A R I U M.

I. Status questionis.

2. & 3. Probatur, non esse audiendos, qui carpunt Augustinianam de simultanea creatione sententiam.

I. Juxta S. Aug. sex dies Ge- nesios di- fflinguntur per diversas cognitiones SS. Angelo- rum,

sententiam esse vere probabilem, in- propè certam.

10. Affirmatur, non debere Augustinianos sen- tentiam praecedenti oppositam tanquam aperte falsam refellere

à num. 11. usque ad 23. enervantur oppu- gnationes.

Ergo Moyses Mundi creationem spatio sex dierum perfectam fuisse in sua Historia testatur; ita ut pri- mo die Deus condiderit lucem, in alte- ro firmamentum, & cœlum, in tertio

di-

nique ab omni opere requieverit. Quos dies naturales esse, & spatium 24. horarum percurrentes, sentit major numerus & Patrum, & Theologorum, & Interpretum. At Augustinus, qui data opera in eorum inquisitionem mentem omnem intendit, distinguendos putat per diversas cogniciones Angelorum Sanctorum, modo explicato in libro superiori cap. viii. & ix. Atque Augustinianam sententiam nonnulli quidem, quasi erroneam & cum scriptis à Moysè aperte pugnantem damnarunt, ut Molina, Cornelius à Lapide, Arriaga, & Moraines; alii digna Augustino reverentia tanquam minus probabilem suo reliquerunt auctori, ut Elstius, Natalis Alex. & alii juniores Thomistæ: non pauci etiam pro illa, tanquam pro aris focusque decenter, quorum nonnullos sum paullo post laudaturus. Mihi quidem non videtur necessarium pro ea tanta cum pervicacia pugnare, quum ipse Augustinus aliam oppositam defendi posse concedat, cum de Gen. ad lit. lib. iv. cap. 28. tum de Civit. Dei lib. xi. cap. 7. ubi tanquam probabile assertum præmittit, lucem, qua sine sole peracti sunt tres dies primi, fortassis fuisse lucem corpoream, unde postmodum ipse sol fuit accensus. Operæ ergo pretium me arbitror facturum esse, si ut Augustini discipulus illatam ei calumniam depulero; posthac argumentationes sententiae suæ communiero animadversioribus meis, qualecunque illæ demum futuræ sint: & denique verum absque studio partium judicium de sententia contraria pronunciavero. Itaque sit.

PROPOSITIO I. Audaciæ potius & fidentiæ vitio, quam doctrinæ laude debent notari, qui male dico dente carpunt Augustinianam de simultanea creatione sententiam.

Probatur I. Duplici argumento hæc assertio fulcitur. I. Mira est eloquiorum Divinorum profunditas, & qui eam humano ingenii acumine non attingunt, si falsitatis arguant aliorum interpretationem, eorum maxime, quibus & perspicaciorem intelligentiam Divinitus credimus fuisse concessam, & magnam Ecclesia tribuit auctoritatem; atque huic præferunt planiorem, sibique de cognita veritate mirifice plaudunt, sunt hi singulariter fastidiosi & inflati. Augustinianam sex dierum expositionem Molina, Arriaga, aliqui perpauci falsam, erroneam, & heresi proximam appellant, oppositamque literæ, ut ipsis videtur, conformiorem unice veram ac probabilem arbitrantur: quamquam

Augustinus vestigationis acumine cautus, in Ecclesiasticis laboribus operosus, Doctorum præminentissimus, columna & firmamentum veritatis; Augustinus, qui in exponendis sacris Scripturis omnes excessit, qui post Apostolos dispensandi Verbi Dei primus resulst gratia, qui in elucidandis quæstionibus omnes Doctores excellit (hæc enim de Augustino alii Patres posteriores affirmant, his eundem characteribus exornant) propriam sententiam acute formaverit, accurate expenderit, pluribus in locis examinaverit. Igitur in his, qui atro dente doctorem præstantissimum momordunt, non specimen appetet eruditio, non æqua altissimarum literarum pœnitentia, non propriæ mentis libramentum; sed fidentia, inflatio, & inconsulta temeritas. Ipse Augustinus aduersus futuros obrectatores hanc sibi paravit apologeticam in xii. Confess. cap. 25. *Ille* (inquit) *quod contendunt non hoc sensisse Moysen, quod ego dico, sed quod ipsi dicunt, nolo, non amo: quia & si ita est, tamen ista temeritas non scientia, sed audacia est, nec visus, sed typhus eam peperit.* Ideo & Augustini, & aliorum Patrum expositiō tanti est à tempore Theologo facienda; ut ipsa veritas in concordia sententiārum viriliter defensatur, in discrepantia autem humiliter investigetur.

Deinde inconsulte opponitur censoriæ severitatis notatio alicui doctrinæ, **Probatur 2.** quam alii vel sequuntur, vel plurimum commandant, vel nulla animadversione castigandam esse concedunt. Talem esse Augustini super Genesim expositionem nemo unus ignorat. Eamdem jam tradiderat lib. 6. Stromatum S. Clemens Alexandrinus, & ab ea non abhorruisse Athanasium obseruat lib. i. de opere sex dierum cap. v. Petavius. It in eamdem manibus pedibusque Isidorus lib. 1. de Summo Bono cap. 8. Celsiodorus generis nobilitate, literisque clarissimus in i. Divinarum Institutio num cap. 22. Junilius Africenus in aureo super Genesim libello. Contedit Fridericus Gavardi quæst. i. in Hexam. art. x. neque ab illa recedere Ambrosium lib. 1. in Hexam. cap. 3. & Magnum Gregorium lib. xxxii. Moral. cap. 10. Neque alii Patres, qui sex dies distinctos numeraverunt, illico censendi sunt Augustino aduersari, nisi hanc diem distinctionem repeatant ex temporum intercedente; quod faciunt revera plures: sed Augustinus de Genesi aggressus est peculiarem disquisitionem, quam Xifius Senensis lib. iv. Biblioth. S. tam

tam sublimem & eruditam esse judicat, ut neque ante, neque post Augustini tempora talis unquam prodierit. Sunt autem in aliqua definienda quæstione ii Patres præponendi, qui, ut eam assequerentur, vim suam, nervosque omnes adhibuerunt. Quid vero de hac sententia Magistri ac Dux Scholasticorum? Albertus Magnus i. p. q. xii. art. 6. *Videtur*, inquit, *Augustino consentendum*. S. Thomas in 2. sentent. dist. xii. q. 1. art. 2. expositionem Augustini appellat *subtiliorem*; ait *magis ab irrefatione infidelium scripturas defendere*: addit hæc plane verba: *Oportet Augustini mihi placet*. Atque in Summa p. i. q. 58. art. 6. admittit in Angelis cognitionem vespertinam & matutinam, per quam S. P. sex dies Geneseos exposuit, illo & sequenti articulo egregie de hac re disputando. Quamquam q. LXXIV. art. 2. ut *neutri sententia præjudicetur*, utriusque rationibus respondendum existimat. In quo & se Augustinianum probavit, & ceteris Theologis præclarum reverentia exhibuit erga omnes Patres exemplum. Eundem imitatus est Accidius Romanus in Hexamer. i. p. cap. 26. & Cajetanus cap. i. in Gen. Ex recentioribus in partes Augustini accesserunt permulti, Franciscus Macedo, Cardinalis Norisius, Ludovicus de Angelis, Hyacinthus Tonti, Emmanuel de la Cerdia, Carolus Moreau, & alii apud Macedo 2. tom. Collat. col. vi. diff. 2. Disputavit in Academia Patavina non semel pro Augustiniana sententia notissimus P. Serry. Mitto Dionysium Carthusianum, Procopium, Philonem Judentum, aliasque complures. Nam satatis liquet ex dictis sententiam Augustini clarissimos habere patronos, propugnatores accerimos, atque ex omni classe Sanctorum Patrum, Sacrorum Interpretum, Scholasticorum Theologorum eximios laudatores: esse denique ranam in solem coaxantem, & corvum crocitantem prope Jovem, quisquis magni Augustini sententiam in circulis vellicat, & fugillat.

PROPOSITIO II. Augustini de simul tanea creatione sententia non solum ab omni imadversione immunis est, verum etiam probabilis & prope certa.

Propositio 2. probabilis est sententia S. Augustini. Multa Augustiniani hoc argumenta congesserunt: sed notiora proferam; & ea (quod pollicitus sum) notulis incis collustrabo. Sit I. Postquam Moyses rerum aspectabilium creationem sex diebus peractam esse narravit, cap. 11. 4. inquit: *Ista sunt generationes cœli & terræ quando creata sunt, in die quo fecit Dominus cœlum & terram: & virgultum agri antequam oriretur in R. P. Berti Theof. Tom. II.*

terra, omnemque herbam regionis antea quam germinaret: Ergo omnes generationes superius à Moysi enarratae spesstant ad unum, eundemque diem; neque temporis spatium interfuit inter diem primam, in qua creavit Deus cœlum & terram, & diem tertiam, in qua fuerunt producta germina, & ligna. Et quoniā huic argumento repouunt ea verba *In die*, idem esse ac *in tempore*, & singulari numero plures dies significari ex Hebreorum usitatisima phrasē; noto primum apud Hebraeos vocabulum διη, *diem*, aliquando significare indeterminatum tempus, aliquando annum, aliquando diem verum ac proprium. Sed cum tempus designat, plurali numero essetur ut Gen. viii. 22. Regum iv. xx. 1. Ps. c1. 12. c11. 15. &c. Quando usurpatur pro anno, tunc διη repetitur sine addita voce numerali, ut Gen. xl. 4. Exod. xii. 10. 1. Regum i. 3. At citato textu non pro anno, & germinata, sine additione numeri, voce vocabulum διη possum invenitur: nec plurali, sed singulari numero conscriptum est. Igitur verum, propriumque diem significat, non tempus ex pluribus diebus conflatum. Præterea cœlum, terram, & omnia enarrata cap. 1. Geneseos uno tanto die fuisse producta, insinuat Græcus codex, in quo laudatus versus legitur: *Hic est liber generationis cœli & terræ, cum facta sunt, qua die fecit Dominus cœlum & terram, & omne viride, &c. Η ἡμέρα ἑτοῖς, &c.* Quibus verbis quænam proferri poterant clariora, ad demonstrandum stirpes & germina creata esse in die illa, in qua cœlum terramque condidit Deus, omnesque generationes peregit? Rursus sex illos dies ad unum corporeum spectare etiam manifestius colligitur ex prælaudato versu, ut legitur in quibusdam antiquis codicibus, videlicet: *Hic dies generationis cœli, & terræ cum facta sunt, qua die fecit Dominus cœlum, & terram, & omne viride, &c.* De qua lectione vide Ambrosium lib. vii. in Lucam cap. 15. & Notationes ad Biblia lxx. Vaticana. Hæc de priori argumento.

Alterum est: Solem Deus condidit quartu die. At ex luce solis naturalis Probarūt 2. dies constituitur. Ergo tres dies priores non fuerunt vere naturales. Cui argumentationi respondent, tres illos dies fuisse distinctos luce primigenia, quam Deus creavit prima die, splendorem suum diffundente, seque rursum contrahente, ut scribit Hom. 2. in Hexamer. S. Basilus. Ex qua luce postea quarta die luminaria, & sidera furere producta. Verum, salva Basili, aliud

rumque reverentia, hæc pro Augustini argumentatione animadverto. Primum lūcem prima die creatam, & Lumina-
ria facta die quarto Hebraicus textus eo-
dem vocabulo appellat ἡλιος Hor, cum
ad solem designandum habeant Hebrei
etiam peculiare nomen שֶׁמֶשׁ Scemes̄:

unde Rabbini docent solem prima die fuisse creatum, ut recte observat Calmet, quod etiam demonstrat Eugubinus in Cosmopœja cap. 11, tenentque alii etiam Interpretes, dicentes solem quidem initio primæ diei conditum, ejus tamen productionem recapitulatione quadam narrari die quarta, in qua fecit Dominus cætera corpora luminosa. Itaque solem magna probabilitate creatum ab initio possum afferere, ideoque primum & quartum diem esse unum: atque sex diebus recapitulatione à Moysè narrari, quæ in priori fuerunt simul perfecta. Deinde quænam est lux ista à sole distincta, cum sol dicatur, quia *solum lucet*, & ab eo astra omnia lumen splendoremque participant? Porro si primigenia illa lux corpus erat, cætera irradians, retrahens se, ac volvens, nisi Deus statim illud redegit in nihilum, quod de prima ac nobiliore re corpore absurdum est cogitare, illa lux erat sol; quippe nullum istiusmodi aliud corpus invenimus: si erat qualitas, aut lucidarum particularum effluvium, debebat à corpore lucido, quod sol est, emanare. Hinc est, quod Psalm. CXLVII. ubi omnes creature enumeratae cap. 1. Genes. ad laudandum Dominum invitantur, principio Angeli, deinde immediate sol & luna, ante cœlum & superiores aquas commemorantur: quod observatum & in Danielis cap. 3, ubi principio Angeli, cœli, aquæ superiores, virtutes Domini, & sol & luna pariter invitantur ad Deum benedicendum. Lux in præfato Psalmo non enumeratur, & in Cantico puerorum ponitur inter sublunares effectus: ideoque Moyse nomine lucis ab initio productæ designavit Angelos & solem, à quo effluit lux per inferiores substantias diffusa. Ad hæc: dum legimus cap. 1. Gen. v. 6. *Fiat firmamentum: & dividat aquas ab aquis;* an non per Adversarios recte infertur ante productionem firmamenti nullam extitisse inter aquas divisionem? Utique. Igitur dum verfu 14. legimus: *Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem:* optime intelligimus ante creationem majoris luminaris diem noctemque non fuisse divisas. Addit præterea eo-

dem loco Scriptura: *Et sunt in signa & tempora, & dies, & annos: ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram.* Legit eo loco Chaldæus: *Ut numerentur per ea dies, & anni.* Quare ergo dum compellimur ab Adversariis ad explicanda omnia verba Geneſeos proprie & literaliter; fas non erit arguere: Ergo ante creationem solis & lunæ non erant tempora, non erant dies, non erat lumen aliquod in firmamento, non erat ulla terrenorum corporum illuminatio, non erat dierum numerus, vel distinctio? Sed pro secundo argumento jam satis.

Tertium, & illud vulgatissimum est. Eccli. XVIII. V. 1. legimus: *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul.* Si cum foliū simul omnia producta sunt, non ergo plurimum dierum intervallo. Obvia est responsio, quod omnia simul dicuntur creata, id est, universaliter & communiter, ut habetur in Græco: οὐτε τὰ πάντα κοντὶ: aut creata simul quantum ad materiam, non quantum ad specierum singularum productionem. At hæc postrema responsio etiam in sententia Augustini vera est. Quæ enim propagantur per speciem formamque distinctam, in prima conditione duxat creatæ fuerunt in rationibus seminalibus; & earum propagatione ad primam conditionem non pertinet: unde Scriptura, ut postea dicam, harum rerum duplicitem creationem accurate distinguit. Priorem autem responsionem Theologi nostri dispellunt reponendo universitatem creaturarum satis exprimi per τὰ πάντα, omnia; & consequenter κοντὶ, simul non de rebus esse accipiendum, sed de tempore. Quibus è nostro exili penu hæc addimus. Primo etiam κοντὶ frequentissime significat apud Græcos, non solum communiter, sed etiam simul, ut constat ex Lexico Roberti Constantini: ideoque debile est illud ex Græca lingua præsidium. Deinde comparat eo loco Ecclesiasticus Dei omnipotentiam atque æternitatem cum infirmitate hominis, in quo inveniri nequeunt magnalia Dei; quoniam, inquit, *Cum consummatum est homo, tunc incipiet: & cum quiete sit, aporabitur.* Videlicet, non simul omnia perficit homo, sed uno opere consummato ad alterum peragendum convertitur, & hoc expleto aporiatur, scilicet obstupescit se multa prætermissee. Ex hac itaque antithesi colligimus ita Deum sempiternum omnia simul creavisse, ut non inciperit aliquod novum opus perfecto altero, neque consummato uno, aliud fuisse aggressum; sed unico momento cuncta operatum fuisse, cuncta consummata, cuncta statim explesse.

TAN-

Tandem disputantibus Theologis de tempore; quo Angeli fuerunt producti, major illorum pars, nisi certum, probabilissimum sane argumentum profert ex verbis Concilii Later. IV. cap. I. definientes Deum simul ab initio temporis utramque de nibilo condidisse creaturam, spiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & humanaam, ad probandum Angelos eadem die fuisse creatos, qua Deus condidit cælum & terram, id est die prima, quomodo cum Augustino alii tradiderunt Latini. Non dissimili ergo ratione verba Ecclesiastici, *Qui vivit in eternum creavit omnia simul*, argumentum suppeditant, nisi plane invictum & palmare, saltem prope certum & plusquam verisimile, quod universa sempiternus Opifex considerit eadem die.

^{7.} Quartum argumentum à me deprobatur ex Orat. IIII. Athanasii contra Arianos pag. edit. PP. Bened. 528. tom. I. Dum Patres adversus hæreticos pugnant pro Catholicorum dogmatum veritate, eosque urgent auctoritate sacrarum literarum, vel traditione: planiorem & magis receptum sensum arripiunt, alias operam perderent, & Adversarios perperam lacefissent. Nullus contra Arianos decertavit validiori conatu, quam Athanasius defensor fidei, & famosorum palma certaminum. Is Orat. 3. postquam scriperat universam rerum aspectabilium naturam intra sex dies factam esse; ne quis dies acciperet spatio morarum temporalium discretos, addit constare è Scripturis omnia visibilia condita fuisse unico instanti, eodemque mandato; Verbum autem Patris ante omnia fuisse genitum. His vero præmissis ita comprobat Verbi divinitatem: Omnes creature simul productæ sunt; Verbum ante omnia genitum est; Ergo Verbum non est creature. Audias Athanasium: *Namque dicendo, Ante omnes vero genuit me, se alium ab omnibus esse declarat, cum ex supradictis constet, nullum è rebus creatis prius altera factum esse, sed res omnes factas uno eodemque mandato simul extitisse.* Profecto quænam esset ista Athanasii argumentatio, si una creatura primordio temporis extitisset ante aliam? Quo jaculo hæresis trajecisset, si rerum aspectabilium simultanea creatio adversaretur Scripturarum & Patrum auctoritati? Quia dialectica verutissimi Ariani fuissent perculti, si Athanasius deteriori opinioni, extortis sacris literis, & privatae quorundam sententiæ, tantæ cause præsidia superstruxisset? Fuit ergo ætate Athanasii Au-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

gustiniana sententia communior, & tanti viri judicio, testimonii cum Scripturarum, tum Patrum magis consentea.

Postremum argumentum, (non enim nos singula persequemur) petitur à ratione. Ut sex dies spatio temporis distinguantur, necesse est quod singula in his diebus producta pariter distincta sint; quippe ex parte Dei nullum operationum potest haberi discrimen, & omnis differentia se tenet ex parte termini. At non sunt creature omnes sex diebus conditæ discretae invicem. Tertia enim die creavit Deus ligna fructifera herbamque virentem, sexta hominem, masculum simul & feminam. Sed omne virgultum, & omnis herba producta die quarto nihil sunt aliud quam terra prima die creata cum semine omnium stirpium & germinum; nam cap. 2. Gen. v. 5. legimus fecisse Dominum omne virgultum agri antequam oriatur in terra, omnemque herbam regionis antequam germinaret. Quid est autem virgultum antequam oriatur? quid herba antequam germinet præter terram seminibus gravidatam? Similiter mulier non est fabricata ex latere Adami, nisi post diem septimum, quando Deus jam requieverat, & Adam cunctis animantibus nomina propria dederat singillatim; ait enim Scriptura, quod nondum Adæ inveniebatur adjutor similis ejus. Mulier ergo creata die sexta non est mulier distincta à viro, sed latitans in ejus costa, neque homo ea die creatus est aliud à limo terræ, quandoquidem inquit eadem Scriptura Gen. 11. 5. *Et homo non erat qui operaretur terram.*

Oportet ergo, ut duplex genus rerum distinguiamus: aliæ creatæ sunt ex nihilo, ut cœlum, terra, sol, luna, & firmamentum; quarum rerum productionem significat scriptura unico verbo fiat: aliæ ex præcedenti materia, ut herba, lignum, reptilia, bestiæ, neconomo, quantum spectat ad corpus: quarum conditio exprimitur complexe, & hac phrasí *Geminet terra, Producant aquæ, Producat terra, &c.* Quæ ex nihilo factæ sunt semel productæ sunt, & illarum generationem semel etiam Scriptura recenset in I. capite Gen. Reliqua primum producta fuerunt in potentia materiæ, deinde in propria specie vel forma. Atque harum rerum bis genesis enarratur, id est, in capite I. & II. Geneseos. Quare in distributione operum Dei, omnia quidem spectant ad illos dies invisibilis, in quibus creavit omnia simul, videlicet

Ii 2

ad

ad diversas cognitiones Angelorum; sed plura, hoc est, quæ primum in rationibus seminalibus, deinde visibiliter facta sunt, si accipiuntur secundum priorem conditionem, pertinent ad dies intelligibiles, & unico momento fuerunt & ipsa producta; si vero inspiciantur, ut in propria forma aspectabili constitutæ, istorum creatio perficitur in tempore, & post sex illos dies invisibilis: spectatque ad dies naturales, in quibus Deus operatur quotidie, quidquid ex illis tanquam involucris primordialibus in tempore evolvit. Sed legit S. Patrem lib. v. de Gen. ad lit. cap. xi. & xii.

10.
Propositio 3.
Sententia
Augustino
adverba non
est aperte
falsa.

PROPOSITIO III. Non debent Augustiniani sententiam præcedenti oppositam tanquam aperte falsam refellere.

Id quidem ob hæc momenta. I. S. Pater lib. iv. de Gen. ad lit. cap. 28. inquit. *Quis ergo non eam, quam pro meo modulo vel indagare, vel putare potui, sed aliam requiruit in illarum dierum enumeratione sententiam, quæ non prophætia figurata, sed in bac creaturarum condizione proprie meliusque possit intelligi, querat, & divinitus adjutus inveniat.* II. Si carpere auderimus aliorum de altissimo Scripturarum sensu opinionem, ei que succensere; jure optimo ejusdem arrogantiæ damnabimur, quam Propos. i. reprehendimus in invidis & obtrectatoribus Augustini. III. Si Theologorum, atque Interpretum spectetur numerus; negare non possumus, quin plurimis contraria assertio videatur magis probabilis. Esto itaque judicium nostrum. Sententia de simultanea rerum creatione sublimis est, acerrimi ingenii filia, Historiae Geneseos germana, probabilis, prope certa & iis qui assida lectione libros Augustini versarunt, plana quoque, & expressa. Contraria est etiam insignis, atque sua probabilitate non caret.

ADVERSAE PARTIS OBJECTA DISCUUNTUR.

11.
Opponi-
tur 1.

Sed Augustinianam sententiam minus altera esse probabilem conantur quidam sequentibus argumentis evincere. Ac primo demonstrant carere extrinseca probabilitate, petita à numero & autoritate Doctorum. Enimvero eidem omnes, si unum excipias Augustinum, adversantur. Is duplici ex causa ad theses patrocinium non sufficit; quod scilicet dies Genesij ingenii sui acumine mystice exposuerit, falsa meliori sententia; & quod huic interpretationi deridit operam in libris super Genesim:

quo in opere, lib. i. Retract. cap. 18. & lib. ii. cap. 24. ait *plura quæsita, quam inventa, & eorum quæ inventa sunt, pauciora firmata.* Ipse met Augustinus in lib. i. de Gen. contra Manich. cap. 23. aliisque in locis dies distinctos enumeravit.

At hæc i. argumentatio expungitur his, quæ dicta sunt in i. Proposit. & in iv. arguento 2. Falsum est enim hanc expositionem tradi duntaxat ab Augustino: & falsum etiam, non habendam in quæstionibus dirimendis primam ac potiorem rationem Doctorum illorum, qui illas luculentissime pertractarunt. Quæ afferuntur ad elevandam auctoritatem librorum de Genesi ad literam triplici ratione exsufflantur: primo quod sententia hæc de diebus intelligibilius traditur quoque in magno Opere de Civit. Dei: præterea in ii. Retract. cap. 24. distincte narratur quid in his libris adhuc requirendum foret, inter quæ censetur quicquid illuc disputaverat de semine Abraham disposito per Angelos in manu Mediatoris, de imagine Dei per peccatum desperita, & de loco inferorum; sed de sex diebus, quinquam de illis tam diffuse dissenserit, altum ibidem silentium: & denique Sextus Sen. lib. Biblioth. 4. de Augustini libris super Genesim, ait: *Quamquam ipse fateatur plura à se quæsita, quam inventa, & ex inventis pauciora firmata; tamen tantus est in eis artium, disciplinarum, & scientiarum omnium thesaurus; ut facile appareat, neque eruditius, neque sublimius in expositione horum trium capitum, vel ante, vel post Augustini tempora prodidisse quicquam, nec deinceps futuris temporibus fortasse proditum.* Cæterum si quis potest meliorem invenire explicationem, querat, & *Divinitus adjutus inveniat.* Nos invenire non possumus: & nihilominus sex dies distinguimus; sed non temporis recursu, sive intervallis horarum.

Pariter arguant Adversarii dicentes: desitutam esse sententiam nostram probabilitate intrinseca, quæ pertinet à ratione. Si enim, inquiunt, universa in instanti essent condita, maxime quod Genes. 2. habetur singulari numero *in die*, Eccles. xviii. 1. partienla *simul*, & Job. xl. 10. *Bebemotb*, id est, *demonem* creatum una cum homine. Hæc autem sunt infirmissima; possunt enim exponi vel de tempore plures dies complectente, vel de creatione quantum ad materiam, non quantum ad speciem rerum. Quod docet S. Greg. lib. xxxii. cap. 10. his verbis: *Re-*

rum

Opponi-
tur 2.

rum quippe substantia simul creata est, sed simul species formata non est; & quod simul extitit per substantiam materię, non simul apparuit per speciem formę. Imo Behemoth de quo Job cap. 40. non dæmonem, sed elephantem, sive cete Nili significat, dictum principium viarum Domini ob corporis proceritatem.

14.
Relovitur.

Verum & huic argumentationi satis fecimus Prop. 2. Ad Magni Gregorii testimonium dicimus: utique simul extitisse omnem creaturam per substantiam materię, & prima die non omnia fuisse quantum ad propriam speciem: sed distinguendae sunt res à Deo conditae ex nihilo, & res formatae ex præexistente materia. Hæc, ut sunt virgulta, herbae, pisces, jumenta, & homo, simul extiterunt per substantiam, quatenus simul cum terra factæ sunt: atque hoc pacto pertinent ad primam conditionem: & quatenus visibiliter processerunt per speciem, extiterunt in temporis decursu. Sed hæc productio non spectat ad opera sex dierum, quæ recensentur in cap. 1. Genesis; sed est altera creatio, quæ describitur secundo capite, & peragitur quotidie, dum germinant herbae, nascentur arbores, & animalia hominesque gignuntur. Attinent ergo ad primam conditionem Angeli, cœlum, & terra, sol & sidera, etiam secundum visibilem formam, quoniam non extiterunt ex præexistente substantia; & simul creature reliqua, prout simul cum illis potentialiter extiterunt. Vide Gregorium citato loco, & Augustinum lib. v. de Gen. ad lit. cap. 12. & lib. 6. cap. 3. & rursus lib. 5. cap. 4. & quæ nos supra diximus Arg. ult. 2. Proposit. Quid sit Behemoth ostendimus de Angelis cap. vi. nec repugnat simul Elephantem ac Dæmonem designare: & idem Gregorius ibidem scribit Behemoth conditum ab initio. Versu 14. habet Vulgata: *Ipsæ est principium viarum Dei*: & Græcus Codex Τετραεγέρη πλάνων τούτων. *Hoc est principium formationis Domini*. Ergo & dæmon simul cum homine, & homo simul cum bestiis, & bestiæ simul cum dænone factæ sunt; quemadmodum prædicat Augustiniana doctrina.

15.
Opponitur.

Tertio opponunt repugnare hanc de simultanea creatione sententiam Historiæ narrationi; id vero tribus de causis. Quarum prima est, quod in sacris historiis literaliter est accipiendum quicquid à veritate non abhorret, & commode absque figurata locutione potest intelligi. Altera, quod res à Deo conditas non possimus sine Origeniani erroris nota ad translatam significationem de-

torquere: Ergo neque dies, in quibus dicuntur perfectæ. Tertia, quod Genesis historia fuerit pro rudi populo conscripta; & ideo si præferret sensum alienum à litera, potuisset quamfacillime in errorem inducere.

Respondeo sententiam nostram nihil, vel minimum veritati Historiæ Geneseos detrahere, sed illam reddere planiorem, & errori simplicium obviam ire, omnemque verborum tollere ambiguitatem. Etenim ubi Augustini mentem attigerit, quisque percipiet, quomodo omnes generationes cœli & terræ dicantur absolutæ eadem die, & spatio sex dierum producuntur, eoquod sine temporis intervallo Angelica cognitio ex uno in aliud objectum transcenderit: quomodo in his diebus vespera præcedat mane, quia videlicet cognitio creaturæ in seipsa decoratoriæ est, quam cum videtur in Verbo, & in laudem Creatoris assurgit: quomodo praterierint primi dies absque sole, quoniam lux mentis Angelicæ corporalium luminarium cursum non sequitur. Percipiet, cur herbarum, stirpium, arborum, & animalium sit repetita productio, quo pacto ista fuerint priusquam germinarent, & nascerentur, & quare nondum extiterit Eva, cum Adam iam nomen singulis animantibus imposuisset. Itaque ad 1. Rely. etiam explicationem Augustini propriam esse & literalem, non figuratam & mysticam. Vox enim lucis recensetur inter nomina intelligibilia, & ipse Deus in Scripturis lux dicitur, & Pater lumen. Imo mens spiritualis lux potiori jure appellatur, quam corporea, cui minus splendoris inest, dum plus accedit corporalis materię. Quare Augustinus lib. iv. de Gen. ad lit. cap. 28. *Ubi ergo (inquit) me'ior, & certior lux, ibi etiam verior dies: cur ergo non etiam verior vespera, & verius mane?* Ergo negandum est S. P. expositionem esse metaphoricam, & figuratam.

Refellit hanc respositionem Hyacinthus Tonti cap. ix. eoquod Augustinus ^{Instancia} citato loco ait: *Quis ergo aliam requirit in illorum dierum enumeratione sententiam, quæ non in prophetia figurate, &c.* ^{cum solutio-} ^{ne. I.} & Clarissimus Norfius §. ix. Vindic. cap. iv. S. Patris explicationem mystice divisam appellat. Sed fallitur vir ille vehementis, & acer. Nam S. Pater ibidem hæc etiam habet: *Nec quisquam arbitretur illud quod dixi de luce spirituali, & de condito die spirituali, &c. non jam proprie, sed quasi figurate & allegorice convenire ad intelligendum diem, & vesperam, & mane: sed aliter quidem quam*

in hac consuetudine quotidiana lucis būjus & corporalis: non tamen tanquam hic proprie, ibi figurare. Ubi enim melior & certior lux, ibi verior etiam dies: cur ergo non etiam verior vespera, & verius mane? Proprie igitur, non mystice, non figuratae dies Genesis ab Augustino explicantur: & figurata locutio ab eodem, & à Norisio appellatur, non absolute, sed comparate ad lucem quotidianam, & corporalem. Ceterum illud pariter verum est, interdum in Historicis narrationibus, atque in hac præsertim plura μυστάς enunciari; quippe nemo literaliter accepert ea verba *Dixit Deus*; neque illa, *Spiritus Domini ferebatu super aquas*, neque hæc, *Requiebat die septimo*, neque ista, *Inspiravit in faciem ejus*. Quibus obstruitur os putidum Phereponi in Augustinum bacchantis, quod vocaverit libros duodecim super Genesim Interpretationes ad literam. Nam quod ad refellendum Clericum afferat Hyacinthus Tonti ex cap. xiiii. libri i. Regum, *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset*, & in quo sibi mirifice plaudit; id quidem à me gratis dabitur: sed erunt complures, qui ad Clericum refutandum inepte proferri arbitrabuntur; quandoquidem potest istud accipi hoc sensu, quod Saul jam annum agebat post devictos Philistium, & posteaquam excusso jugo regnaverat. Hanc enim phrasim hebraicam בָּנֶן שָׁנָה *Filius anni* exhibere

postremum sensum, Docti quidam viri demonstrant.

18.
Solutio 2.
& 3.

Ad 2. loquacissimus ero, si plura fundam; nam cur res explicitur cum Origene spiritualiter, nulla ratio succurrat; quamplures vero causa postulant, ut dies spiritales constituantur, præsertim cum & isti proprii & veri sint, non allegorici. Ad 3. autem primo nego historiam Geneseos traditam solummodo rudi populo. Præterea nego tam plana esse Divina eloquia, ut plebs valeat illa percipere. Rursus nego sacram historiam fuisse Judæis propositam absque vocis oraculo, & traditione mysteriorum. Denique nego pertinere ad populi institutionem cognoscere, cuius generis sint dies illi; cum potius deceat miram Divinarum literarum profunditatem, quædam singulis proponere, quædam meditantibus aperire, quædam humilibus revelare, quædam per solius Ecclesiæ magisterium credentibus patefacere.

19.
Opponitur 4. sanctificationem Sabbati Exodi xx. 11.

Quarto objiciunt. Præcipiens Deus

hanc profert causam: Sex enim diebus fecit Dominus cælum, & terram, & requiebat in die septimo, & cap. xxxi. 17. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessavit. Hac vero inepte prorsus dicentur, nisi dies creationis primigeniæ naturales forent ac temporarii. Quæ enim est inter sex dies hebdomadae, quibus fas est operari, dicente Domino, Sex diebus facietis opus, & inter percepciones Angelicas, inter unicum temporis instans, accommodata collatio? Fuerunt ergo dies illi corporei horarum spatii de mane in vesperam inclinantes. Atque argumentum istud (inquit Peregrinus lib. 1. in Gen. cap. 2.) validissimum est adversus opinionem Augustini.

20.
Solutio 2.

Resp. falsam esse minorem, quippe ut præceptum de Sabbatho sanctificando ob creationem peractam, & ob requiem Domini imponeretur, necessaria non erat plena inter dies Geneseos, diesque hebdomadarum istarum similitudo; sed illud sufficit, si in his illorum habeatur quædam dissimilis comparatio. Enimvero die Sabbathi ab omni opere servili cessandum erat, quoniam die septimo Dominus requievit, & cessavit ab opere. Requiem Domini memorat Scriptura Divina humano more, & quadam attemporatione ad institutionem nostram, inquit decima in Genesim Homilia Jo. Chrysostomus. Exodi xxxi. 17. in Hebreico textu legimus שְׁבַת וּבְשִׁמְנָה Sabbath & dominica

quiebat & respiravit. Est autem cap. xiiii. 12. idem verbum usurpatum de servo recreante se post defatigationem laboris. Dixerisne, Deum ingravescente labore defatigatum, aut lassas in opificio vires reparavisse? Quemadmodum ergo Sabbathum & requies, qua Deus cessavit à creatione universti, longe differt à Sabbatho & requie, in qua Hebrei cessant ab omni opere servili: ita sex dies quibus mundum Deus molitus est, discrepant à diebus hebdomadalibus, de quibus in Exodo legimus, Sex diebus facietis opus. Plura de hoc argumento Fridericus Gavardi, & Hyacinthus Tonti, quos consulas.

21.
Opponitur 5. & solvitur.

Objicit Estius in Augustiniana sententia maximum consequi absurdum, videlicet simul extitisse, & lucem & teneas, & diem & noctem, & Angelorum meritum, atque beatitudinem. At differentes de Angelis ista dilimus. A cognitione enim vespertina ad matutinam, & à via ad terminum Angelorum morulas & instantia angelica interfuisse concedimus, sed mens Angelica, ut se

se in Deum converteret, non indigebat temporis nostri intervallo; quamquam inter cognitionem rerum creatarum, & conversionem in Deum ordo interfuerit causalitatis. Distinguenda sunt igitur hujusmodi propositiones: Fuit simul vespera & mane, nox diesque; scilicet, inter conditionem & gratiam, inter actum mentis & voluntatis, inter perceptionem rerum simul conditarum & conversionem in Deum non fuit in Angelis ordo causarum, nego: non interfuerunt aliqua morarum temporalium intervalla, concedo. Vide Augustinum lib. IV. de Gen ad lit. cap. 32. & nostram de Angelis dissertationem cap. IX.

22.
Instanția.

Denique contra Augustini sententiam arguitur, quod pluribus vicibus & sex dierum spatio congruum magis erat condi rerum universitatem, ut Deus ostenderet se non necessario, & ex eo impetu, ut quidam Philosophi somniarunt, operari, sed summa intelligentia & libertate praeditum, quantum vult, & prout vult virtutem suam applicare. Plures enim operationi sue adhibendo vices, se materiae totiusque molitionis dominum esse, rectissimaque voluntate omnia agere declaravit. Ita vir clariss. Bosuet 11. Parte Historiae, sive de serie Religionis pag. 165.

23.
Responsio.

His autem respondeo, praeter Philosophos, qui Deum necessario mundum condidisse autumarunt, extitisse tempo-

re Moysis cultores Deorum, qui numina non æque universis dominantia, neque infinita potestate prædicta superstitione religione adorarent; alia Chanæi, alia Aegyptii, alia Philistini, &c. Imo hos idololatras extitisse certo compemus; & num Philosophi illi essent eo tempore exorti, ignoramus, ac prodiisse videntur conditis jam Athenis, & florescente Græcorum Philosophia. Sed, ut ut extiterint ætate illa vetustiori; si Deum ex necessitate operari putaverunt; debuerunt asserere mundum sempiternum, quomodo etiam Athenienses illi Philosophi statuerunt. Moyses ergo docens mundum creatum in tempore, & à primo homine annos, & generationes complexus, satis superque errorem Philosophorum illorum confutavit. Atque Deum non agere cæco impetu luculentiter ostendit, scribens cuncta creasse verbo, ac mandato. Congruum erat, ut etiam unum Dominum universorum prædicaret; quod fecit initio Geneseos. Ut hunc Deum omnipotentem ostenderet, nec in operibus perficiendis usum tempore (quod opinari, ut inquit Philib. I. Allegor. est rusticæ simplicitatis) addidit in die, qua creavit cœlum & terram, cæteras quoque generationes fuisse perfectas. Atque ita Dei libertas, consilium, & omnipotentia, juxta interpretationem Augustini, in Historia Genesis eluescunt.

CAPUT III.

Exhibit contractum in Genesim Commentariolum.

S U M M A R I U M .

1. 2. 3. 4. & 5. Agitur de operibus primæ Diel.

6. Adduntur quædam de operibus secundæ Diel.

7. Enarrantur opera tertiae Diel.
8. Traduntur de operibus quartæ Diel.
9. Examinantur opera quintæ Diel.
10. Referuntur opera sextæ Diel.

I.
Commentaria
in Genesim.

PLURA veteres Scholastici, ac præsertim Romanus Ægidius in Hexameron, sive peractam sex diebus Genesim, conscripserunt: de quibus brevissime nobis agendum erit, cum multa & notissima sint, & in sacrorum Interpretum Commentariis satis enucleata. Fuerunt ergo die prima à Deo creata cœlum, terra, aqua, & lux, & haec, ut Moyses ait, *In principio*. Quo vocabulo ostenditur, nihil ante cœlum & terram præcessisse, præter Deum conditorem universorum. Hebrei habent בָּרָא שֵׁת In exordio temporis. Cabalistæ præter ætatem mundi, de qua infra, ex hac voce בָּרָא שֵׁת Bere- scit res primo die creatas in singulis li-

teris ingeniose observarunt. Nam prima initium est verbi בְּרַא Creavit: secunda רִקְעַ Rachiah firmamentum: altera nominis אֶרְעַ Heretz terram: quarta שְׁמִים Sciamaim cœlos: quinta מָ יָם mare: sexta תְּהֻןָּם Teom abyssum. Hi ergo diem secundam, ac primam debent unam eamdemque faceri. Terra dicitur initio fuisse inanis & vacua, & spiritus Domini aquis incubasse. Videtur his verbis designari limum, sive humidam materiam, Catholicum rerum omnium principium; quare placet nobis sententia Thaletis, quod rerum creatarum communis substantia sit Aqua: quod ne quis temere pronuntiatum credat, paucis ostendam.

Ae

2.
Probatur re-
rum crea-
rum esse
aquam com-
munem sub
stantiam.

Ac 1. S.P. Augustinus in priori libro de Gen. ad lit. cap. v. ait, Moysen v. 2. literaliter designare aquæ nomine totam corporalem materiam, ut eo modo insinuaret, unde facta & formata sint omnia, que in suis generibus jam digneſcere possumus, appellans aquam, quia ex humida natura videmus omnia in terra per species varias formari, atque concreſcere. Hebraica etiam verba Spiritus Domini ferebatur super aquas demonstrare Divinam virtutem & energiam, qua, ut ova fecundantur ab alītibus, & foventur in eadē, communi materiae in creatione motus & vis singulas species producendi concessa est, idem Augustinus scribit eodem libro cap. xvii. & Basilius Hom. 2. in Hexam. & unanimi ſenſu reliqui Ecclesiæ Patres, ut recte animadvertit Jansenius; necnon Magister ſent. in 11. dist. xii. & etiam Scripturarum Interpretes, non ſolum Catholici, ſed etiam heretici Munsterus, Junius, Grotius, Glassius, & alii. Sacrae ergo litteræ declarant omnium rerum corporalium materiem aquam eſſe, quæ ſimil appellatur terra inanis, & tenebroſa abyssus, quoniam materia percipitur in compoſita, rudiſ, inviſa; quæſi creatio- nis primordio fuerit duntaxat humidum chaōs, nondum arida à mari extracta, & aere, quem in 2. de Nat. Deorum, ait Cicero eſſe vaporem ex aquis (& aquam appellat ipſe Moyses in 1. Gen. v. 20.) ab indigefta mole nondum emiſſo.

3.
Probatur 2.
ex tradicio-
ne.

Consentit omnium plane antiquarum Gentium ex ſacris literis derivata tradi- tio. Phœnices ſeminum, & omnium rerum generationem factam ex aquoſe mixtionis putredine olim tradidiffe, demonſtrat ex Sanchoniathone Eusebius lib. 1. Præp. Evang. cap. x. Zeno apud Hesiodum chaos illud, unde fiunt omnia, aquam eſſe dicebat; eaque ſubſidente factum limum, limo concreto terram aridam. Priscorum Indorum ſentientiam exprimit apud Strabonem lib. xv. Megasthenes, dicens primordium mundi fac̄ti eſſe aquam. Thales Milesius aquam eſſe dixit initium rerum: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta fingeret, inquit apud Ciceronem in 1. de Nat. D. Vellejus. Vide Grotium in not. ad lib. 1. de Veritate Rel. Christianæ. Observa etiam Milesium à Phœnicibus hauiſſe philoſophiam, & ſuiſſe ducem Jonicæ ſectæ: Phœnices autem ab Aegyptiis, hos ab Hebreis: quare opinio Thaletis eſt omnium Græcorum ſcitis antiquior. Etiam Poeta Venerem, id eſt genitūræ energiam, natam inquiunt ex aquis: un-

de Græci vocant Αλιγέννη, vel Αφροδίτη, id eſt, filiam maris, aut, ſpinæ.

Physicis hæc argumentationibus con- firmatur. Nam ex aqua terram fieri li- quet ex pluviis, unde gignitur tellus le- ex Phylica,

4.
Probatur 3.
vis & candida: arenulas educi ex aqua litora maris oftendunt; minimos lapilos ex eadem aqua produci conſpicimus in alveis fluminum: ideoque narratur in Genesi 1. 9. contractis duntaxat aquis aridam apparuiffe. Cœlum eſſe fluidifimum aetherem, & naturæ aquæ cum Cartesiani tenent, tum carteri debent adſtruere, qui lumen ad nos transſufum conſtituant in motu. Et quidem Hebraicus textus firmamentum appellat

רְקִיעַ expansionem aquarum, & ce- los pariter ab aquis טמִים. Ignis flamma abit perpetuo in fumum: fumus vapor eſt aqueus; & in aquam etiam cineres reducuntur. Radix, flos, folia, & cortex vegetabilium facile refolvuntur in aquam, & aqua nutritur & creſcent, ut conſtat ex ocymo & mentha, cuius ſurculus viridis aquæ immiſſus, quaſi in horto, radices agit & floret. Pifces, volucresque in aqua vel aere gigni, præter quotidianum experimentum, legitur in 1. Genesios verſu viceſimo. Quælibet concreta liquore uni- versali in aquam elementarem refolvi probant Helmontius, Ettmullerus, Da- vid Vander Beck, & Chymici omnes. Aqueo humore gigni animalia, tam re- ptilia, quam beſtias, neminem latere arbitror. Etiam homines ex aqua pro- creatos, auctore Censorino, placuit Epi- curo & Democrito. Ergo vel rerum naturalium principia ſint atomi, vel ina- nis ſubſtantia Peripateticorum, vel Carteſii elementa, quod Philoſophorum otio definiendum relinquimus; veriſimile eſt communem corporalem ſubſtantiam eſſe aquam, & hanc in varias species mutari, dum ei permifſentur particulae aut ſalinæ, aut ſulphureæ, aut oleofæ, aut conſimiles aliae: quas ex ipſa aqua, ſupra quam ferebatur ſpiritus Domini, primitus erupiſſe, videtur consentaneum hystoriae Moysis, Patrum traditioni, antiquiori Philoſophia, necnon naturalibus experimen- tis. Sed haec tenus à me dicta de uni- versali rerum omnium principio probet unusquisque, vel rejicit pro lubitu.

5.
Confirmatio.
Ut ad institutum redeam; aqua, cui ſpiritus incubat, eſt rerum aspectabi- lium materies, qualisunque hæc de- num ſit: & iſta causalitatis ordine vi- ſibiles formas præcedit. Creata deinde lux Verbo Domini, non ſono vocis cor- poreæ, ſed cognitione practica, disposi- tio-

tione voluntatis, & mandato atque imperio. Per lucem intelligi substantiam spiritualem, id est, Angelicam sentit Augustinus in i. de Gen. ad lit. à cap. 9. ad 18. & in xi. de Civit. Dei cap. 9. alii solem, alii corpus aliud lucidum adhuc informe. Hebrei lucem appellant **אֹרֶה** Hor, luminare, sive corpus lucidum **מְנוּרָה** Mebor. Recte igitur nomine lucis intelligimus lucem incorpoream, id est, Angelum, etiam literaliter: diemque corporalem cogitare non possumus, sine corpore lucido, sive luminare condito die quarta. Ex hac luce & vespera factus est dies, intelligibilis si referatur ad Angelos; corporalis si referatur ad solem. Primam quoque diem appellant Hebrei **יוֹם** Yom. Hoc nomine notari cursum solis ex ortu in occasum, scribit in Radicibus R. David Kimki, quod observavit & Fagius. Non ergo fuit absque sole corporalis dies; omniaque Augustinianae de similitudine creatione sententiae apte quadrant. Vespera hebraice dicitur **עֲרֵב** Hereb mixtura, coquod obiecta confuse percipientur: ideoque & **עֲרֵב** propriissime dicitur de cognitione decolorata. Prodiit hinc fabula Hesiodi, Erebum natum è Chaos, & ex Erebo & Nocte progenitum diem & ætherem: nam legitur in Theogonia,

Hinc erebum simul & Noctem Chaos edidit atram;
Aethera supremum genuit nox atra,
diemque.

Erebus itaque, Vespera, & nox præcedit diem; quod magis convenit dici spirituali, quam corporali: hunc enim an à luce, an à tenebris incipiat ambiguum est, nec convenienter interpres. At cognitio vespertina antecedit matutinæ, ut omnibus perspicuum est.

6. De opere secundæ die addam pauca. Quippe dictum est paullo ante Firmatum nihil esse præter extensionem aquarum, & veluti velum expansum inter eas, ut in v. 7. Genesis. Diximus & cœlum ab aquis hebraice appellari; & ex veris aquis esse compactum; ut tradunt Clemens in i. Recognitionum, Joseph in i. Antiq. Ambros. in Hexam. & alii plures. Affirmavimus etiam à Cartesianis defendi cœlos esse fluidos: quos Eliu apud Job xxxvii. 18. appellans solidissimos, & fusos quasi ære, reprehendit ut homo involvens sententias sermonibus imperitis. At si placet esse solidos, nam inter Ptolomæum & Car-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

tesium arbiter esse nolo; afferam ad instar chrystalli ex aquis coagmentatos: unde Chaldaeus in Job legit non, *quaſi ære*, sed, *quaſi ſpecularia*. Latine *cœlum* dicimus, inquit Ambros. *quaſi ſtellis cœlum*: græce ἥψειον, id est, visu pervium, & pellucidum, ait Schrevelius. Hebraica vox **שְׁמִים** ſciamain substantiam ex aquis, latina *cœlum* pulchritudinem, & ornatum, græca ἥψειος diaphaneitatem lucemque demonstrat.

Sequuntur opera tertiae diei, nimirum congregations aquarum id est, ^{7.} maria; & apparitio aridæ, id est, terra. Maria hebraice dicuntur **יָמִים** Yamim, videlicet, **יָם** Yam fundum, **יַם** Maim, aquarum. Hinc hebraeis, ut recte Hieron. in quest. quælibet aquarum congregatio, sive falsæ sint, sive dulces, dicitur Mare. Terra, de qua hoc loco, est terra è ſinu aquarum.edueta; nam ea, de qua v. 1. erat invisi bilis, videlicet communis ſubſtantia permixta. Facta autem congregatio aquarum ſpiffata est, ait Augustinus in i. de Gen. ad lit. cap. 12. nimirum, limus fluidioribus nudatus est partibus. Erant enim principio, inquit Ovidius in i. Metamorph.

Mollia cum duris, ſine pondere ba bentia pondus.

Cum terra facta ſunt gramina, ſirpes, & ligna pomifera, modo explicato cap. präcedenti in poſtremo argumen to.

Quærtæ diei opera ſunt lucidissima firmamenti corpora, ſol, luna, & ſtelle. Hæc quatenus à luce diei prime corporalis minime differant, & paullo ſupra explicavi, & in präcedentis capitulis pro positione ſecunda. Cum doceant Philosophi corpora majori ſplendore illu ſtrata aliis quoque appetere majora, propterea quod illorum radii vehe mentius capillamenta concutunt: atque aliunde trādant mathematici ſolis magnitudinem ſuperari ab aliis inviſis corporibus; confequuntur illum Gen. i. 16. appellari *ma jus luminare* ob ampliorem lucem, non ob quantitatē ac molem. An ſol, ut veteribus placuit, ſit corpus ſolidum, an materia fluida fervens, ut aurum liquefactum in fornace, quomodo ſcri bunt Simon Matius, Athanasius Kircher, Raphael Aversa, Le Grand, alii que Sectatores Carteffii, & num ignis ſit, habeatque primi elementi majorem copiam, diſceptant Physici. Literæ Hebræorum videntur in ſole Ignis ſub ſtantiam oſtendere nomine **שְׁמִים** ſciam; id est, **שְׁמִים** ſciam, ibi; **אָנָה** Hes, Ignis: & nomine **אֹרֶה** Hor, lux, ſplen-

^{7.}
De operi bus terciis diei.

^{8.}
De operi bus quartis diei.

splen'oris fontem, & scaturiginem. Hinc *Orus Aegyptiorum*. Præst sol diei, quoniam est juxta Aristot. Top. vi. *ἀρχὴν τὸν φωτεῖνον αὐτὸν in die lucens*. Idem dicendum servata propositio de luna, & stellis.

9. Die quinta producta fuerunt reptilia, De operibus ac volatilia animantia, necnon ad natantia aquis. Quorum prima aut per spiras reptant, ut angues; aut incedunt undulatim contracto corpore & explicato, ut limaces ac lumbrici; & sunt ovipara, hoc est, exploso ovo gignuntur. Eduntur eodem modo volatilia ex ovo prolifico; cui, incubante altero, fibræ excitato calore explicantur, ac gradatim pullus effingitur. Inter natantia memorantur in Genesi v. 21. *τὰ κύρτην τὰ ψυχάνα, cetē grandia, pisces maximi, balenae, atque hippopotami;* & singula gignuntur more cæterorum oviparorum. His vero ex Physiologia præsuppositis, intelligimus Augustini de duplice animalium procreatione sublimem doctrinam: juxta quam fuerunt antea producta concreatis in aqua seminariis primordiis; postea progenita in tempore ab involucris primordialibus explicata. Facile etiam percipimus in hac sententia verba Eccles. cap. i. 10. *Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere, Ecce hoc recens est, jam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos:* non quidem per circulum, & revolutionem Platonicam; sed quia principio omnia simul creata sunt in rationibus seminariis, quarum decisione aut permixtione generatio præterit & generatio advenit; atque (ut docet S. P. xii.

de Civit. Dei cap. xiiii.) omnium rerum genera oriuntur & occidunt. Parajure portentosum non est, quod plerique tanta admiratione suspiciunt, marinos pisces etiam in summitate montium generari: cum per meatus terræ, unde vapores maris ascendunt in verticem, etiam semina natatilium possint transmitti. Nam & sal inter montes, salam aliquorum putoerum aquam, necnon plurimorum fontium scaturigines esse vicissim à mari, tradunt concordissime recentiores Philosophi. Quapropter spem propositam habeo, horum illustriores catervas magni Augustini placitis accessuras.

10. In operibus sextæ diei non morabor diutius, cum de homine proximo libro disputandum sit: terrestrium vero animalium, non aliter ac præcedentium, duplex est genesis, in femine, atque in hujus explicatione, seu visibili specie. Distinguit Divina Scriptura v. 25. bestias, jumenta, & reptilia; atque hæc repetit, quoniam alia in aquis repunt, alia in terris: neque sunt aliud hi dies, quam diversa Angelorum perceptiones, prius communem naturam noscentium, deinde substantiales materiae formas. Jumenta dicimus, quæ vectando & arando nos adjuvant: bestias autem animalia reliqua, maxime corpore & feritate majora. Hæc nostra in primum Geneseos brevis ruditus expositi: sed, nisi nos animus fallit, Augustinianæ doctrinæ, & seniori insuper philosophia magis accommodata. Cætera esse in singulis Commentariis Interpretum explicata & digesta, monitum est in principio.

C A P U T IV.

Paradisum corporeum fuisse locum, & in aliqua mundi plaga ab initio plantatum.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. Probatur, Paradisum fuisse Adæ habitaculum, & locum aliquem corporeum in orbe terrarum.

3. & 4. Solvuntur contraria.

5. usque ad 9. Propugnat, cæteris probabiliorem (licet non plane certam) esse

sententiam illam, quæ tenet Paradisum fuisse in amena planitijs supra præaltos montium vertices armeniæ.

6. num. 10. usque ad 14. Satisfit oppositionibus.

15. & 16. Differitur de Ligno vita, ac de Ligno scientiæ boni, & malii.

ga constiterit, quibus etiam arboribus consitus & ornatus. In hac autem de Paradiso dissertatiuncula tribus positib; tota quæstio extricabitur.

PROPOSITIO I. Paradisus erat felix innocentis Adæ habitaculum, & locus aliquis corporeus in Orbe terrarum.

Adver-

I. **De Paradiso.** INTER res die tertia productas una cum plantis herbisque virentibus connumeranda est pars illa terrarum, in qua posuit Deus hominem creatum ad imaginem suam, videlicet Paradisus voluptatis. De quo oritur quæstio, an fuerit corporalis, & in qua mundi pla-

Pronobatur
Paradisum
locum cor-
porum
fuisse.

Adversus Philonem & Origenem pro-
batur I. Gen. 11. 8. ubi legit Vulgata
Paradisum voluptatis, habent Hebrei
Be-Heden, & LXX. pariter וְהַדֵּן

Edu. Præfixum autem Hebraicum בָּהֶן est nota Chorographiæ, ut observerant Eugubinus in Cosmop. Salianus principio Annalium, Huetius de Situ Paradisi cap. 2. & præ omnibus luculentissime in Grammatica Sacra Glassius Lutheranus. II. Idem demonstrat collatio locorum, in quibus de Heden fit sermo: Gen. iv. 16. *Ad orientalem plaga-
gam Heden, Ezech. xvii. 23. Haran,
& Chene, & Heden negotiatores tui.* iv. Regum xix. 12. *Haran, & Reseph,
& filios Heden.* Priori enim loco con-
stat describi terram, quam inhabitavit Cain, secundo & tertio homines certorum locorum habitatores. Isaæ etiam 11. 3. legimus: *Ponet solitudinem ejus,
quasi bortum Domini, hebraice בְּהַדֵּן*

Cbe-Heden, sicut Edenem: quod trans-
ferre non possumus (inquit Huetius) po-
net desertum, ut voluptatem. III. Osten-
ditur auctoritate PP. Chrysoſt. hom. 13.
in Genes. Idcirco, ait, nomen loci scri-
pturis inseruit beatus Moyses, ut non
liceat nugari voluntibus imponere sim-
pliciorum auribus, & dicere nullum esse
in terra Paradisum. S. Basilius hom.
de Paradiſo: *Proditum memorie est,
quo sit loco plantatus, &c.* S. P. Aug.
lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 1. *Para-
disus, nihil aliud, quam locus quidam
intelligatur, terra scilicet, ubi habi-
tavit homo terrenus.* Vide & lib. de
haerib. cap. 59. & epift. D. Hieron. ad
Pamach. IV. Confirmatur ratione; quo-
niam neque Sacrarum literarum contex-
tus, neque repugnativa aliqua nos cogit,
ut Paradisum spiritualiter duntaxat accipi-
amus: sed econtra alia Scripturæ loca
Edenis regionem nobis proponunt, neque
contradic̄tio aliqua appetit, si hortum vo-
luptatis secundum literam exponamus.

Oppones: Cant. iv. 12. 13. Ipfa
Ecclesia adpellatur *hortus conclusus*, ac
Paradisus; & Prov. 13. Sapientia dicti-
tur *lignum vitae*. Erit ergo Paradisus
cœtus Sanctorum, in quo est lignum
vitæ in sapientia & institutione Christia-
na; lignum scientiæ boni & mali, id est,
propriæ voluntatis arbitrium; ligna alia
fructifera scilicet virtutes ac merita;
& quatuor flumina terram irrigantia,
quæ diffluent ex uno fonte, hoc est,
quatuor Evangelia sparsa per Aposto-
los in omnem Ecclesiam. Adde Pa-
radisi nomen significare universaliter

R. P. Berii Theol. Tom. II.

omnem locum, ubi feliciter vivitur,
ut constat ex Luca capite xxii i. v. 43.

Resp. neminem negare Paradisum
posse ἀληθεῖαν ad res spirituales trans-
ferri; sed hinc non sequitur corporalem
locum non esse. Non enim ideo putan-
dum est non fuisse veras mulieres Agar
& Saram, quoniam duo testamenta præ-
figurabant; nec Jerusalem in terris con-
ditam, nec illam petram à Moyse per-
eussam, quia illa cœlestē gloriam, hæc
Christum Dominum præsignabat. Ergo
ex quo Paradiſo comparetur Ecclesia,
ligno vita sapientia mater omnium ho-
norum, & quatuor fluminibus quatuor
Evangelia, minime infertur in Genes
locum aliquem corporeum non esse de-
scriptum. Legite Augustinum lib. viii.
de Gen. ad lit. cap. 4. & xiii. de Civ.
D. cap. 21. Pariter eadem vox hebraica
Heden propria, & appellativa esse por-
est: nec male Vulgata reddidit he-
braicum גַּן בְּהַדֵּן Gan be-Heden, hor-

tum in Eden, *Paradisum voluptatis.*
Nam idem habet Chaldaica Paraphra-
sis: & Symmachus transluxit *Paradi-
sum florentem*, Tigurini *hortos deli-
catissimos.* LXX. v. 8. nomen proprium
Edu retinuerunt sed v. 15. substituerunt
appellativum ἡδονῆς, *voluptatis.* Idem er-
go Paradiſo nomen proprio significat hor-
tum Heden, & appellative locum omnem,
ubi animus jucunditate perfunditur.

PROPOSITIO II. Inter varias de situ
Paradiſi opiniones probabilior est illa *Propositio* 5.
quam in Tabulis Geographicis tenet
Augustinus Lubin Ordinis nostri afferens
fuisse in amœna planitatē supra pœnitentes
vertices montium Armeniæ; si tamen
potest de hac re certa proferri sententia.

Varias dixi Autorum opiniones; 6.
nam Barcepha Syrus Paradiſum locavit *Varia op-
tiones de*
ultra Oceanum, Malvenda in India
Orientali, Rabbini quidam in cœlo, at-
que inter nubes, Beroaldus Sectarius, &
Clericus in Syria. Communior senten-
tia est situm fuisse in regionibus, quas
Tigris & Euphrates præterlabuntur, ut
docent Pererius, Torniellus, Salianus.
Grotius arbitratur constitum in Baby-
lonia. Huetius, qui hanc quæſitionem
sedulo examinandam suscepit, in con-
fluente Tigridis, & Euphratis inter lo-
cum ubi haec duo flumina junguntur,
& locum quo iterum separantur, an-
tequam in Persicum Sinum seſe evolvant.
Consentunt Huetio Calvinus, & Sca-
liger. Etiam Pater Lamy in Apparatu
Biblico Paradiſum statuit in regione,
quam abluunt illa duo fluenta simul jun-
cta, & cui adhaeret ab Oriente terra Chus,

Kk 2

à me

à meridiē sinus Persicus, sive potius Arabia felix, ab Occidente Chaldaea, à Septentrione autem Babylonia. Contendit Augustinus Calmet proprius accedendum est ad Armeniam, & ad scaturigines Tigridis & Euphratis, ideoque consitum Eden in superiori regione ad Orientem, antequam hæc duo flumina jungantur invicem. Appellit is ad sententiam clarissimi Augustiniani Cosmographi Augustini Lubin Eden locantis super altissimos montes Ararat, id est, Armeniæ, atque in eodem loco, ubi post diluvium arca requievit: nam Calmet loca omnia Paradiso finita, & flumina inde erumpentia nobis ex Scriptore nostro delineat.

7.
Probatur
Paradisum
fuisse in
montibus
armeniæ.

Hanc postremam opinionem cæteris probaliorum esse ex cap. 2. Geneseos ostenditur, ubi v. 10. habetur: *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.* Situs ergo Paradisi erat ubi aqua erumpens regionem pomiferam irrigabat, atque inde fluenta quatuor celeberrima Phison, Gehon, Tigris & Euphrates distrahebantur. At hæc regio nulla alia videtur, quam planicies opima feraxque inter montes Ararat, ex quorum radicibus disfluent capita illa quatuor fluviorum. Nam Phison, quem recentiores Geographi Phasim appellant, ex montibus Armeniæ ducit originem Septentrionem versus percurrentes, regionemque Colchiden rigat auro, gemmisque ditissimam, dictam Hœvilah à filio Jectan, cuius Posteri in Armenia & Mesopotamia sedem habuisse creduntur. Gehon idem est Araxes ex montibus Armeniæ effluens in Caspium mare, fluctibus & rapido cursu sonans, quod significat hebraicum vocabulum גָּתָּה Gehon, inquit Calmet: vergit autem Araxes ad Orientem, irrigatque Aethiopiam, & regionem Chus finitimam Artaxata: nam duplex est Aethiopia, una cis, altera ultra æquatorem circulum; ut observarunt Sanson & Lubin. Fluit Tigris è montibus pariter Armeniæ, & labitur ad meridiem per Assyriam, camque à Mosopotamia dividit. Euphrates è montibus Ararat ex parte Occidentis erumpit, alluit à dextera Armeniam minorem & Siriam, à sinistra maiorem Armeniam & Mesopotamiam, & flectens ad meridiem fœse in Tigrim effundit, & communis alveo in Persicum sinum evolvitur. Igitur Planities montibus Armenia circumvallata sita est in medio quatuor fluminum: hæc ex aquis illam irrigantibus & terræ meatus pervadentibus ad radices montium scaturiunt, ideoque extra hortum voluptatis dispescuntur; his denique ex

omni prorsus parte, ut instituti erat Moses, natura situsque Paradisi voluptatis describitur.

Demonstratur etiam in hac sententia, quo pacto terra Haran & Chene sit finitima regioni Hedenis; nec ab ea procul distent Gozan, & Haran, & Resph; ut legimus Ezech. xxvi. 23. & Isaiae xxxvi. 12. nam Haran & Chene spectant ad plagam australis Mesopotamia: Gozan ad regionem sitam in confiniis Armeniæ, & Mediae: Resph in Thalassar: quæ loca omnia non procul à montibus Armeniæ dista sunt. Sed hæc quadriare etiam possunt sententiae Huetii, & eorum qui Paradisum collocant in Mesopotamia, & in confluente Euphratis.

Hæc tamen non plane esse certa constat. I. Ex tam variis opinionibus supra recensitis. II. Ex Patribus, qui locum Paradisi à cognitione hominum remotissimum esse tradunt: ita enim docent Tertullianus cap. 47. Apologetici, & S. P. Augustinus VIII. de Gen. ad lit. cap. 7. III. Ex D. Thoma, cui subscrubunt Greg. de Valentia, Delrius, Nat. Alexander, Juenin, &c. IV. Ex flaviis Phison, & Gehon, quos veteres tradiderunt esse Gangem & Nilum, ut sentit etiam loco cit. Augustinus. V. Ex ratione; flumina enim complura, quorum antiqui Scriptores fontes commemorant, nunc in longe distis regionibus erumpunt, ut Alpheus juxta Plinium, & Pausaniam. Experiamur nihilominus an superior sententia validum habeat aduersus cæterorum argumenta præsidium.

Audiendus principio Cl. Episcopus Abrincensis, qui Paradisum consitum tenet ad flumen, quem appellant Arabum, productum ex confluente Tigridis & Euphratis, priusquam in mare Persicum se præcipitent. Quod demonstrat pluribus argumentis, quæ possunt ad hanc summam contrahi. I. Paradisum ad Orientem fuisse respectu Arabiæ, ubi Moyses creditur scripsisse Genesim, demonstrat hebreæ vox מִקְדֵּשׁ Mikkedem,

utrumque & tempus & locum significans, id est, *in principio, & ad Orientem.* Atque hoc postremo sensu' aliis in locis usurpat à Moyse. Est autem Arabia loco delineato ab Huetio occidentalis, & idcirco Paradisus consitus ad Orientem. II. Ea verba Gen. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum,* significant quod fluvius ex Provincia Eden profuebat in Paradisum; quoniā tam latinum *egrediebatur,* quam græcum ἐκπέμπει, hebræumque נַחַת cur-

cursum affluentis indicant, non fontem; hic enim propriis vocabulis poterat declarari. III. Falluntur, qui putant flumen egredientem de terra Heden dividit in quatuor magna fluenta; cum *capita* dicantur brachia, & rami confluentis ejusdem, & Phison quidem occidentalis, Gehon orientalis. Quod præter regionis positionem conficitur ex eo quod Moyses primo Phison nominavit, nam alveus occidentalis est Arabiæ Petræ magis proximus. Convenit & nomen Phison à פִזֵּה Puse, quod est circumfluere & augeri; item terra Havilah huic adjacens; aurumque Arabiæ, & pretiosi lapides Persici: tandem agrorum ubertas etiam à Curtio, ceterisque Topographis celebrata.

Sed facilis est ad hæc omnia responsio. Ad primum enim concedimus hebraicam vocem *Mikkedem* significare sèpè numero plagam Orientalem: sed Armenia Arabiæ Petræ Orientalis dicitur, quamquam vergens paullulum ad Aquilonem; cum omnis regio Transeuphratæ ad Orientem sita dicatur. Præterea *Mikkedem* juxta literam potius significat à latere Orientis, quam in Oriente, ut cap. III. fatetur Huetius: id vero magis montibus Ararat collineat, quam confluenti Euphratis. Addo Gen. 11. 8. *Mikkedem* omnium fere Versionum, præsertim Græcarum ac Latinarum testimonio vertendum esse à principio; cap. autem IV. 16. קְרַבָּה

Cbidmad, ad plagam Orientalem. Ad Orientem ergo habitavit proflugus Cain; sed utrum ad Orientem consitus fuerit Paradisus, Scriptura non loquitur. Ad 2. dicimus in ipso loco voluptatis fuisse fontem uberrimis aquis profluentem, & his hortum fuisse irrigatum; aquam vero diversas Paradisi partes subiisse, atque ex ejus scatebris quatuor flumina promanasse: nam hæc duntaxat extra Paradisum dividi Scriptura testatur. Ille autem fons erit forte tempore diluvii desperitus; unde legimus, quod egrediebatur, tanquam de fluente à priori scaturigine jam divulso dum Moyses hæc literis consignaret. Atque ita cursum aquarium in Paradiso, atque ex his quatuor fluminum scaturiginem plano, obvioque sensu defendimus. Ad 3. nemmo inficias ibit שָׁנָה Rosc, caput, aut initium, aut primum ac præcipuum, aut eminentiam quandam præsignare. Quomodo ergo Phison & Gehon, si brachia sunt & rivi unius confluentis, capita nuncupantur? Si diversa flumina sunt Tigris & Euphrates; quare non Phison,

& Gehon? Quatuor enim *capita* dicuntur, non duo. Adde olim Tigriderem & Euphratem separatis alveis intervallo xxv. milliariorum in mare Persicum influisse, ideoque nec productum ab his confluentem. Neque obstant Huetianæ conjecturæ: quippe Moyses àndique Paradisum describit, & flumen magis remotum primo commemorat, postremo Euphratem, quasi ob oculos situm, notissimumque. Hinc cæterorum omnium cursum demonstrat: & de ultimo fluvio proximiori, ait tantummodo: Quartus ipse est Euphrates. Phasidem aquarum copia, & plurium fluminum vesticgalibus tumidum exhibit nobis Cosmographia. Illi propterea convenit nomen פְּשָׁפֵן Phison, & quod huic affine est,

Phasis, à radicali פְּשָׁפֵן Phasa, crescere, & augeri. Colchidem auro, gemmisque abundare scribunt Strabo, Plinius, & alii: & hanc esse terram Hevilath, docet Moullart Sanson; cui libentissime subscribimus, inquit Lubin. Eam *Phasis* longa periodo circuit; quod asseritur cap. 2. v. 11. Genesis; nec potest convenire Phisoni Huetiano; qui, ut divellitur à Gehone, in sinum Persicum proficit. Terra denique magis est frugifera & ferax inter Tigrum & Euphratem, solo per venas aquarum resudante, quam inferiori ad mare Persicum regione: atque hoc asserit Curtius lib. v. Plinius XVIII. 17. & Dionysius Periegetes apud Grotium in caput 11. Gen. Fuerit ergo Paradisus in Babylonia, ut scribit idem Grotius ad Ezechielis tertium ac vicefimum? Non minor est agrorum ubertas in Mesopotamia, ubi oves dicuntur bis parere. Potremus itaque ratio potest singulorum placitis accommodari.

Qui arbitrantur Paradisum fuisse consistum in India, his momentis ducuntur. I. Inquiunt hanc regionem esse respectu universæ terræ Orientalem. II. Ibidem optimum aurum adiuniri. III. Phisonem præcipuum Paradisi fluvium omnium veterum testimonio esse Gangem.

At hæc sunt faciliors solutionis. 13. Omnes quippe Provinciæ Palestiniæ Refutantur. Orientales in sacris literis *Oriens* nomenclantur, Media, Arabia, Persis, Moab, &c. Vide Exech. xxv. 4. Esaïæ 11. 6. Matth. 11. 1. &c. Aurum tametsi in magna copia nascitur apud Indos, scatet purissimum, atque uberrimum etiam in Colchide. Ganges nimis distat à Tigride, & Euphrate, ut possit effluere ex uno fonte, quantumvis explicato ac dif-

12.
Dicentes Pa-
radisum in
India.

diffuso. Potuit ergo à Patribus appellari Phison propter aquarum ubertatem; quemadmodum Nilus Gehon, omnisque aquarum diuersus exundans, & agros mollitos, & oblimatos relinquens, Nilus dicitur. *N*omina appellativa nomina ista sunt, & Moyses propria conscripsit. Ita potuit Tigris ab aquarum gurgitibus nomen habere Pissitridis, & Gihonis; quorum primum occurrit apud Curtium, alterum frequens est in Persica Historia: & tamen quatuor divisa capita fluminum Auctores collocantes Paradisum in India nequaquam denegant. Phison ergo & Gehon magna queque flumina indiscriminatim possent appellari; licet proprie ille sit Phasis, iste autem Araxes.

14.
Confluentes Paradisum in Mesopotamia, aut circa Euphratem asserunt
hanc regionem sitam esse ad Orientem
Palestinæ, proximam Euphrati, ibique
olim habuisse sedem posteros Adæ, eo
enim illos trahebat amor natalis soli.
At frustra istic quærent quatuor capita
fluminum, etiam si daretur Phisonem
& Gehon esse duo brachia Euphratis:
quamvis in Mesopotamia duo possint
designari Tigris ad Ortum, & Euphrates
ad Meridiem, & Occidentem. At
Patriarchæ tam Mesopotamiam, quam
Assyriam, & Babyloniam incoluerunt:
& verisimilius est omnes ab ingressu
Eden fuisse prohibitos, antequam diluvio
universali (ut contigisse arbitramur)
dissiparetur. Cæterum Mesopotamia
habet ad Aquilonem montes Armeniae:
eosque à longe spectare poterat Adam,
si placeat hujus regionis fuisse colum. Tantum itaque loco super vertices illorum
montium characteres omnes Paradisi
conveniunt: oriuntur ex eorum rabi-
bus Phasis, Araxes, Tigris, & Eu-
phrates: abluuntur ab his regiones no-
tatae à Moysè: sunt illic irrigui ac fer-
tile agri; nec deest loci sublimitas,
quam exaggerant Patres, Basilius maxi-
me, & Theophilus in 11. ad Autolycum.

15.
Propositio 3. de ligno vita. Propositio de
ligno scientie.

Probatio de
ligno vita.

PROPOSITIO III. Inter Paradisi ar-
bores duas præsertim censiderandæ sunt,
lignum vita, lignumque scientie boni
& mali.

Ita enim 11. Geneseos v. 9. Lignum
vita dicitur usitatissima hebraica phras
ad demonstrandum effectum, quoniam
Dei instituto hominem integrum & in-

columem conservabat. Legimus eodem
sensu verba vita Joan. vi. 68. Spiritum
Sapientiae Esaiæ xi. 2. Disciplinam pa-
cis l. i. s. & alia permulta. Largie-
batur quippe hæc arbor stabilitatem con-
tra vetustatem, ait S. P. de peccatorum
meritis cap. 3. Disputant Interpretes
num hæc vivifica arbor efficaciam refi-
ciendi senectutem haberet naturaliter,
an beneficio Creatoris. S. P. Augustinus
lib. xiiii. de Civit. Dei cap. 20. de pri-
morum parentum immortalitate dispe-
rens, Qui status, inquit, eis de ligno vi-
ta, quod in medio Paradisi cum arbore
vetita simul erat, mirabili Dei gratia
præstabatur. Eadem repetit de pecca-
torum meritis cap. 21. & in viii. de
Gen. ad lit. cap. 5. Sunt nihilominus,
qui hanc virtutem ligno vita naturalem
fuisse defendant, propterea quod cap.
i. 11. 22. dicitur Adam ejectum de Para-
do, ne comedederet de ligno vita, & vi-
veret in æternum. Pater Calmet opi-
natur mentem esse Augustini, quod vir-
tus beneficæ arbori indita ne mortalia
corpora veterascerent, gratia depute-
tur, eo quod Deo Creatori esset refe-
renda; quod satis est, inquit, ut Augu-
stinus supernaturalem judicaret. Sed
certissima duo sunt: primum, immor-
talitatem primi hominis non fuisse illi
naturaliter debitam; alterum, lignum
vita non potuisse hominem præservare
nisi ad determinatum tempus, si nullam
virtutem habuit præter inditam ac na-
turelein. At de immortalitate primi
hominis sequenti libro.

Arbor scientie boni & mali appellata
est, non quod ei inesset vis acuminis in-
geniique conferendi, ut vult Josephus
lib. i. Antiquit. sed propter experientie
consequentiam. Primus enim homo
comedendo illius arboris fructum, per
experimentum penæ didicit, quid inter-
vesset inter obedientia bonum, & inobe-
dientia malum, ait S. P. cit. libro de Gen.
ad lit. cap. 6. Fuit autem arbor hæc
interdicta, non quia ipsa erat malum,
sed propter commendandum puræ & sim-
plicis obedientia bonum, que magna vir-
tus est rationalis creatura sub Creatore
Domino constituta: inquit idem Augu-
stinus libri xiiii. de Civit. Dei capite
vicefimo. An fuerit arbor mali, an
ficus, an cerasi incertum omnino est,
nec in præsentiarum disquirendum.

CA-

C A P U T V.

Aspectabilem Mundum non esse Deo coæternum, sed procreatum in tempore.

S U M M A R I U M .

- I. Status questionis.
2. & 3. Probatur, non præterisse infinita durationis rerum creatarum spatia, sed omnia fuisse à Deo condita in tempore.
à num. 4. Usque ad 7. Respondetur ad argumenta contraria.

- à num. 8. Usque ad 10. Propugnatur, probabilius mundum, seu creaturam aliam non potuisse condi ab æterno.
11. & 12. Solvuntur objectiones.

I. An mundus coætemus Deo. **B**REVES erimus in hac quæstione, cum illam etiam Philosophi ad sua jura transtulerint. Sempiternum mundum existimarent Aristoteles & complures Platonici: sed jam convenient omnes, nec mundum, nec creaturam aliquam esse Deo coæternam. Nonnulli tamen illud Divinæ tribuant virtuti, ut potuerit universum, saltem quoad permanentes substantias, ab æterno producere. Habet ergo quæstio duas partes; una ad perfectam hujus Universi conditionem pertinet: altera ad possibilem.

2. PROPOSITIO I. Non præterierunt infinita durationis rerum creatarum spatia, ut quidam veteres Philosophi commenti sunt; sed omnia fuerunt à Deo condita in tempore.

Probatur ex scriptura & ratione. **S**acris literis ac ratione probatur. Erat enim Sapientia Patris antequam terra fieret, & nondum erant abyssi, & jam concepta erat; needium fontes aquarum eruperant, nec montes gravi mole confliterant, ait Auctor Proverb. cap. VIII. 13. &c. Non sunt ergo creaturæ Deo coæternæ: sed creatæ in Principio temporis, ut habetur initio Genesios.

Vox quippe Hebraica בָּרָא שָׁמַן Bere-sit significat quamcumque temporis, aut loci, aut operis inchoationem: & durationis primordium Chaldaica בְּקָרְמִין.

Becharmin. Accedit definitio Lateran. Concilii sub Innocentio III. cap. i. declarantis creaturam spiritualem & corpoream ab initio temporis esse conditam.

3. Probatur observationes. Physicæ quidem: nam cum pluviae è montibus ac rupibus continue arenam glebasque corrodant, quas transferunt in planitiem, vel proximiora litora maris, atque, ut ait v. libro Lutetius,

Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur,
Imbris & ripas radentia flumina rodunt;

si mundus ab æterno constitisset, neque imæ darentur valles, neque juga & vertices montium; sed illæ forent oppletæ terra lapillorumque congerie, hi vero æquati solo, & in planum redacti. Moralis autem conjectura hæc est. Cum abhinc retro nondum sex annorum milia de excellenti rerum gestarum memoria supputare possint historiæ; quis non hinc existimet mundum aliquando cœpisse, nec longam esse ejus ætatem? Cur (inquit lib. 11. in somnium Scipionis Macrobius) per innumerabilem seriem sæculorum non fuerat cultus, nec quo utimur inventus literarum usus, quo solo memorie fulcitur æternitas? cur multarum rerum experientia ad aliquas gentes recenti ætate pervenit? Vide citati libri caput x. Recurrunt Adversarii ad rerum vicissitudines & commutations; quas Macrobius ipse repetit ab igne, alii à diluviis, quæ mundum labefactaverint, & vetera historiarum rerumque absumperint monumenta. At vicissitudines illæ aut omnium plane hominum cladem exitiumque intulerunt; aut aliquorum tantummodo. Si universum humanum genus deletum est; quisnam præteritam universorum cladem nuntiavit? Quodsi aliquæ tantum nationes perierunt sive naufragio, sive incendio: jure petimus, cur servati ab interitu homines innumera præteriorum sæculorum millia numerare non possint literis ac monumentis vetustissimis consignata, neque ante apparuerint artes, scientiæ, bella, tantaque Philosophorum ac poetarum ingenia? Ergo initium mundi demonstrant sacræ literæ, & physicæ ac morales ratiocinationes.

RESPONSIONES AD OBJECTA.

Ducebantur gentiles Philosophi his argumentis. Si mundus non sit æternus, duos execrabilis errores consequi necessum est, nempe Deum esse mutabilem, & ab actione in actionem transire;

4. Objectiones.

sire, cœu mortalem: atque tempus factum fuisse in tempore, vel antequam tempus extiterit, cum sit una cum cœlo generatum, ut inquit Plato. Præterea non potest in animum cadere, ut tanta, quæ mundum antecessit, æternitate Deus mundi creationem distulerit; ut enim arguit Proclus, cur Deus infinito tempore fuisse otiosus? num ignarus creationem futuram esse meliorem? At id quidem absurdum est. Si non ignarus: quare non prius est operatus? Denique: In anteriori æternitate Deus vel non fuit, vel dormiebat, vel vigilabat, vel horum neutrum. Primum est absurdum, est namque Deus sempiterminus: secundum quoque nulla ratione stat, quoniam æternus somnus non cadit in Deum. Si vigilabat, aut beatitudine fruebatur, aut non. Hoc postremum efficit ut Deus seipso beatus non sit, quod implicat. Quod si beatus erat & pulchre degebat avum, rerum novarum molitione delectari non debuit.

5.
Responsio-nes.

Ad primum itaque dicimus mutationem ejus esse, quod est in potentia; nam & Aristoteles definit motum *actum entis in potentia*. In Deum ergo nulla cadit mutatio, sed hæc est solius termini vel effectus: veluti cum per calorem solis aliqua corpora calefieri contingit, nulla in sole, vel calore ejus mutatio fit, quamvis immutetur res calefacta, inquit lib. 3. *Introduct. cap. 6.* Abaelardus. Purissimus quippe actus Deus est, nulla potentialitate permixtus. Neque enim humano more discurrendum est: Si æterna est operatio ex parte efficientis causæ, quare sempiterminus non est effectus? id enim provenit ex ipsa causæ ac termini conditione. Nam illa nullo agit animi aut corporis motu, sed incommutabilis est, & stabilitate ratione operatur, & cum sit perfectissima, libertate carere non potest, quælibet autem mutatio non est sine corporis aut animi agitatione; neque summa libertas stat cum necessitate. Idcirco utrumque in sempiterna causa salvari debet, incommutabilitas absque transitione de actu in actum, & indifferentia comparata ad terminum vel effectum. Hic natura sua mobilis est aut animo aut corpore, aut utroque; & consequenter nequit esse immutabilis & necessarius. Ad argumentum Aristotelis dicentis fieri non posse, ut mundus sit productus in tempore, nisi tempus præexistat, dicendum est mundum creatum in tempore, quatenus habuit initium propriæ durationis, & semper potuit excogitari aliquod antecedens momen-

tum, in quo non fuerit; quod verificari nequit de re sempiterna. Tempus enim, quod pendet à rerum corporalium mutatione fuit una cum ipsis productum: neque potest rerum proprietas illarum conditionem præcedere.

Quod opponit Proclus facilis response diluitur. Nulla quippe creatura existente, cuius mutabilibus motibus tempora peraguntur, tempora omnino esse non possunt. Legite Augustinum lib. xii. de Civit. Dei cap. 15. & 17. Confess. cap. 12. & 13. Ipse Plato in Timæo hæc de æternitate scripsit: *Dicimus de illa est, erat, & erit; sed illi revera solum esse competit. Fuisse vero & fore deinceps ad generationem tempore procedentem referre debemus.*

Hæc Plato, aliaque ad rem nostram aptissima, quibus ostenditur Divinam substantiam neque seniorem fieri, neque juniores, nec fuisse, nec futuram esse, nec recipere eorum quidquam, quibus creata subjiciuntur, sed perseverare semper immutabiliter. Cum ergo non fuerit aliquid tempus priusquam Deus condidisset cœlum & terram; cur dicitur per anteacta tempora ab opere cessasse? quid queritur quid tunc faciebat? Non erat tunc, ubi non erat tempus, ait memorato loco Augustinus. Atque his Proclo, cæterisque Platonis satisfactum iri confidimus.

7. Confimile est argumentum ultimum veribus Plutarchi propositum: cui repominus, Deum perpetuo vigilare, ac beatissimam vitam ducere, neque novam luctationem. Argumen-
tum Plutar-
chi cum fo-
liatione. *Fas non est credere (ait S. Pater lib. xii. de Civit. Dei cap. 17.) aliter Deum affici cum vacat, aliter cum operatur; quia nec affici dicendus est, tanquam in ejus natura fiat aliquid, quod non antea fuerit. Patitur quippe qui afficitur, & mutabile est omne quod aliquid patitur. Non igitur in ejus vaccinatione cogitetur ignoravia, desidia, inertia, sicut nec in ejus opere labor, conatus, industria.*

8. PROPOSITIO II. Videtur probabi-
lior illorum sententia, qui arbitrantur mundum, seu creaturam aliam non potuisse condi ab æterno. Propositio.

In hac siquidem conspirarunt PP. contra Arium disputationes, hoc argumento probantes Divinitatem Verbi: *Quod aliam non est æternum nequit esse creatum: Verbum est æternum;* Ergo verbum creatum esse non potest. Neque nobis satisfaciunt quidam Scholastici reponentes, Patres adversus Arianos argumentari de facto: nam hæc responsio pluribus

bus momentis eliditur. Ac primo S. Athanasius in 2. contra hæreticos illos disputatione ait: *Tametsi Deus posse semper facere, at res creatas æternas esse, non potest: quippe ex non extantibus sunt, & non erant antequam fient. Quæ autem non sunt antequam fiant, quinam poterant cum Deo, qui semper est, existere?* In quibus proculdubio Athanasius non de eo, quod re ipsa factum est, sed de eo, quod potest fieri, instituit disputationem. Neque de æternitate participata ac mutabili potest commode exponi; cum non semel doceat esse in tempore productum ita rei creatæ competere, ut ei nequaquam convenire possit semper fuisse. *Proprium est* (inquit Orat. III. contra Arianos) *creatrarum & operum non esse antequam fiant, & ex non extantibus subsistere.* Docet præterea in Epist. ad Africanos notas Divinitatis esse vim creandi, æternitatem, & immutabilitatem: quas (inquit) creaturæ habere non possunt. Quemadmodum ergo virtus creandi & immutabilitas nequeunt rebus creatis convenire, ita neque æternitas: ideoque æternitas illa participata commentum Scholasticum est, pugnans cum rerum creatarum natura; quarum proprium est fieri ex non extantibus, & consequenter non fuisse aliquando. Ad hæc: Methodius Martyr in libro contra Origenem ait: *Impossibile est id quod initio productionis est circumscripsum, ortus sui termino carere.* Methodius vero necessario intelligendus est de æternitate participata, quam mundo assignabat Origenes: ut demonstrat Petavius tom. I. Theolog. Dog. lib. III. cap. 6. ubi plura ad hanc rem fatis idonea. Denique quomodo poterant Patres argumentari contra Arianos de facto, cum inter hæreticos illos plures fuerint, qui alias creaturas æternas affererent commenti ex Schola Platonicorum æones ac demiurgos?

^{9.}
Probatur 2. Neque ex sola oppugnatione hæresis Arianæ veritas Propositionis monstratur, sed etiam ex confutatione dogmatum Aristotelis. Quomodo enim Lactanius lib. VII. de Vita beata cap. 1. probat adversus hunc Philosophum Mundum non extitisse ab æterno? *Quia* (inquit) *quidquid est productum, necesse est aliquando habuisse principium: nec omnino quicquam potest esse, nisi cœperit.* Julianus pariter Confut. 31. idem demonstrat hoc argumento: *Omne quod fit, antequam fieret non erat: non igitur aeternum, & principii expers tempus est.* At hæc adversus errores Phi-

R. P. Berti. Theol. Tom. II.

losophorum essent prorsus vana & futile; si aliquid simul productum esset, & particeps æternitatis.

Advertenti ad rerum ideas magis magisque hæc veritas suadebitur. Idea creationis est, quod per illam res producantur ex nihilo: si ex nihilo, ex non extantibus: si ex non extantibus, necesse est, ut aliquando non fuerint: si hoc necessarium est; ergo repugnat res productas esse ab æterno. Atque ex hoc principio Patres Arianam hæresim vellicant, frangunt, evertunt. Idea temporis est, quod mutabilitate transcurrit, & sit mensura quædam vitæ & operationis creaturæ habentis prioris & posterioris discrimen: in sola enim veritate, quæ manet, præteritum aut futurum non invenitur. Vide S. P. Augustini Tractatum octavum & tricesimum in Joannem. At creatura nequit subsistere, nisi mutabiliter. Ergo dunt taxat in tempore habere potest extantiam. Ideam denique creaturarum exhibet menti nostræ substantiam finitam, qua semper cogitari potest perfectior; alias non repugnaret creatura perfectissima atque infinita. Igitur data quæcunque duratione rei ab alio productæ, necesse est ut alia semper major possibilis percipiatur, alioqui foret ipsa immutabilis Dei existentia. Posita autem creatura ab æterno, quænam diuturnior, ampliorque duratio percipi poterit? Sunt reliqua apud Philosophos per vulgata.

AD EA, QUÆ OBJICIUNTUR,
RESPONSI.

Sententiam oppositam quidam acer-
rime propugnant propter ea, quæ se-
quantur, argumenta. Principio affir-
mant Dei æternitatem esse undeque
immutabilem, cum quantum spectat ad
durationem & vitæ perennitatem, tum
ad operationem ac perfectiones reliquas.
Est enim interminabilis vitæ tota simul
& perfecta possessio. At creatura quæ
ab æterno consideret, foret quidem vi-
ta interminabilis, sed non haberet per-
fectissimam vitæ suæ possessionem, ope-
ratione nova præteritis succidente.
Quare Philosophi, qui aut mundum,
aut materiam fecerunt æternam, ne-
quaquam Deum hæc existimarunt: quo-
niā aliud est per interminabilem duci
vitam, quod mundo Plato tribuit; aliud
interminabilis vitæ totam pariter com-
plexam esse præsentiam: inquit Boetius
de Conf. lib. v. Profa 6. Igitur non im-
plicat creaturam esse ab æterno; quo-
niā

IO.
Idea Probatur 3.
ex Ideis re-
rum.

III.
Objectiones.

niam istiusmodi æternitas, utpote mutationi obnoxia, non est Divinum illud attributum incomunicabile rei creatæ. Insuper: ex quo Deus habeat solus immortalitatem, ut in I. ad Tim. scribit Apostolus, non consequitur rationalem animam non esse immortalem: sed duplex distinguenda immortalitas est, permanens & incommutabilis vita, Dei propria; & vita interminabilis spirituæ substantiæ, qua sua mutatione peragit, cum possit scientia & charitate deficere atque proficere, necnon à prima causa voluntate arbitrioque dependeat. Pari jure videtur distinguenda duplex æternitas, prima, & secunda; sive participata, & tota simul existens. Deus præterea ab æterno erat omnipotens, & mundus ab æterno erat possibilis: nulla ergo emergit repugnantia, sive spectetur virtus causa, sive conditio effectus, in creatione mundi ab æterno. Tandem si sol extitisset in æternitate, lucem perpetuo effudisset: aut si pes, semper potuisset imprimente vestigium in pulvere: & nihilo/œcius distingueret lux à sole, & vestigium à pede. Ita, &c.

12.
Solutions.

Resp. duplarem esse æternitatis characterem, unum quod careat principio & fine, alterum, qui ex priori consequitur, quod sit immutabilis: nam, ut scribit Plato in Timæo 2. *quod ortum non habet, & semper est, procul debet esse ab omni temporis vicissitudine.* Hujus rei & nos rationem protulimus; quoniam nisi detur primordium temporis, cogitari non potest initium durationis mutabilis. Igitur Philosophi, qui mundum constituebant sempiternum, et si non ei tribuebant oretenus sublimiorem illam æternitatem, quæ nulla transitione peragit, ut sapienter animadvertis Boetius, hanc tamen mundo tribuebant re ipsa, & consequentia necessitate; merito refellendi, quia docebant quæ rationi quoque adversantur. Profecto immortalitas creaturarum non tollit essentiam, quam destruit æternitas: debent enim res creatæ fieri ex nihilo, atque ex non extantibus, ut demonstratum est supra. Neque tenetur Deus creaturam omnem redigere in nihilum, tametsi istud efficerre possit: at debet quamlibet creatu-

ram principio producere ex nihilo, quoniam ratio creationis hoc postulat. Intelligimus etiam creaturam mutabiliter agere vitam, quamvis non moriatur, sicuti videmus hominem ambulare, etiamsi moveri persistat: at non percipitur initium mutabilis vitæ, nisi sit primordium alicujus temporis, quemadmodum non videmus inchoari ambulationem vel cursum, nisi intueamur principium motionis. Sunt enim tempus & vita rerum mutabilium prorsus synchrona, non minus ac deambulare & moveri. Duplicis ergo æternitatis distinctione comparari nequit cum duplice Immortalitate: qua de re vide superiorem de Angelis dissertationem capite tertio. Nec ad rem est exemplum solis, & pedis imprimenter vestigium, adhibitum à Platonicis, ut refert S. P. Augustinus in x. de Civit. Dei cap. 3. Etenim tria possunt esse simul cum sua causa: proprietates quæ sunt veluti complementum substantiæ, ut lux est simul tempore cum sole: modificationes, quæ non sunt res per se subsistentes, neque, ut Philosophi loquuntur, absolute entitates, ut umbra corporis, splendor solis, excavatio pulveris premente pede, & denique simul sunt quæ eamdem habent substantiam, & unum est principium alterius, sicut Divina Personæ. Cum itaque creatura neque sit Deo consubstantialis, neque proprietas aut modus Divinitatis, consequens est non potuisse produci ab æterno. Praecilla est hac in parte doctrina Zachariae Mytilenæ apud Petavium memorato capite vi. num. 6. Vide & Purchotium Exercit. Ontolog. disput. iv. scđt. 2. quæst. 1. Ab æterno denique Deum esse omnipotentem, ac mundum possibilem nemo ignorat: ac potuit condi creatura quocunque momento distributive accepto; sed quocunque pro mundi productione deligitur, debet ab aliis in infinitum anteverti, alias æternitas non esset infinita, & posset certis intervallis exhausta & expleri. Atque idem dicendum est de potestate semper agendi in æternitate, quam appellant à parte post. Sed eam provinciam non suscepimus, ut de Philosophis prolixe, & cumulate dicamus.

CA-

C A P U T VI.

Mundi natale ad æquinoctium vernum, non ad autumnum probabilius referri.

S U M M A R I U M .

1. Status questionis.

à num. 2. Usque ad 6. Probatur, verno,

EGIMUS de mundi in tempore productione, & refutavimus veterem quorumdam de ipsis æternitate commenta. Sequitur, ut inquiramus quo anni tempore Deus tam præclarum opus molitus sit, an ineunte vere, an autumno; nec enim de hyeme qui id sentiret repertus est hactenus. Aestate mundum cœpsisse existimarunt Ägyptii, quorum opinionem propugnavit in Methodo demonstrationis temporum Gerardus Mercator: at nullum antiquorem Patronum habet vel Judæorum, vel Christianorum, hæc Ägyptiorum opinio. Autumno mundum creatum docuerunt Talmudistæ in Gemara Aboda, Rabbi Eliezer, Cabbalistæ, Lyranus in cap. vii. Gen. To status q. xxi. & cap. xiv. Defensorii, Picus Mirandulanus, & post Adrianum Junium, & Scaligerum, Uſſerius, Vallemontius, Natalis Alexander, & recentiores Chronologi fere omnes; qui etiam mundi Natali plenis calculis diem assignant tertiam ac vicepsimam Octobris anni Periodi Julianæ 710. In æquinoctio tamen verno productum mundum major pars Sanctorum Patrum affirmat, nec dissentient veteres Rabbinî, ex quibus R. Josua idem statuit. Theologi quoque innumerî idem tradiderunt, imo & Novatores hoc studiorum genere clari, Gerardus Vossius, Jacobus Cappellus, Eduardus Simsonius, aliquique innumerî. Veteres Historicos in hanc sententiam conspirasse liquet ex libro 11. Diodori Siculi; de aliis Scriptoribus Gentilitatis, videndum Rhodiginus 1.p. variarum lectionum. Etiam Astrologi signa Zodiaci ab Ariete constantissime ordiuntur; & assentiuntur Poeta, quorum inter Latinos clarissimus 11. Georgicon libro ait:

Non alios prima nascentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve babuisse tenorem
Crediderim. Ver illud erat, ver magnus
agebat
Orbis, & hibernis parcebant flatibus
Euri.

Ex quibus constat validiorem fore sententiam istam, si auctoritate pugnan-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

non autumnali tempore mundum à Deo
fuisse conditum.
à num 7. Usque ad 14. Enervantur opposita.

dum sit. Videamus ergo, num jure sit
ab hodieris temporum Censoribus re-
pudiata.

P R O P O S I T I O. Verno tempore, non
autumnali Deus mundum condidit.

Hæc thesis primo probatur ex eo,
quod Gen. 1. 11. Deus jussit germinare terram herbam virentem, & proferre ligna pomifera secundum genus suum. Atqui herba germinat verno

tempore.
Propositio
verno tem-
pore.

Probatur 1:
ex S. scriptis:
ra.

tempore, & tunc plures plantæ fructus proferunt; cum autumno nullæ germinent aut florescant, ac fruges & fructus omnes, die præsentim vigesima tercia Octobris, collecta sint. Videtur ergo Scripture magis consentaneum primordia mundi in verno tempore constituere. Atque argumentum istud non una ratione confirmatur. Prima est, quod si nulla arbor initio temporis germinasset, non tam pulchrum, & visui delectabile fuisset Paradisi, & vicinorum locorum spectaculum. Deinde multæ arbores, illæ nempe, quæ maturescunt vere aut aestate, aspectui primorum parentum se tanquam infruktuosas ac steriles obtulissent: cumque post autumnum singulæ flores desperdant ac moriantur, plurium Adam prius vidisset superveniente hyeme ariditatem, quam germen floremque. Præterea fuisset principium anni dum incipit dominari illuvies soli, cœli squalor, nox longior & atra, rerumque omnia interitus. Contra si mundi nativitas accedit verno tempore, conspexerunt Protoparentes in aliis plantis florum venustatem, in aliis ubertatem fructuum, in singulis fertam optimamque fæcunditatem: exhibuerunt se Paradisi vicinæ florescentes simul & frugiferæ: apparuerunt fructus omnium arborum ante hyemem; & annus incepit eo se-mestri, quo dies noctibus sunt longiores, regnumque obtinet splendor lucis, agrorum fertilitas, hortorum amœnitas, rerum omnium generatio, & conferta messis herbarum, florum, & fructuum.

Secundo probatur Sanctorum Patrum auctoritate. Inter quos Cyrillus Cat-tach. XIV. ait: *Aprilis enim mense in-
stante jam ver est reliquum. Quod tem-
pus*

L 1 2

pus est hic mensis apud Hebreos primus, in quo festum Paschæ prioris erat typicæ, nunc autem est vera. Hoc tempus est creationis mundi; tunc enim dixit Deus, Producat terra herbam virentem. Ambros. lib. I. Hexam. cap. IV. In hoc ergo principio mensum celum & terram fecit: quod inde mundi capi opertebat exordium, ubi erat oportuna omnibus verna temperies. Unde & anus mundi imaginem nascentis expressit, ut post bibernas glacies, atque biennales caligines, sereñior solito verni temporis splendor eluceat. Theodoretus quoque in Exodum q. LXXII. inquit: *Eodem tempore Deus creaturas condidit: cui rei fidem facit arborum germinatio. Incipiente enim vere prata florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt. Atque ut alios omittam Damasc. lib. II. de Fide Ortod. cap. VII. Per solem quatuor temporum versiones constituantur: & prima quidem verna est: in ipsa enim Deus fecit universa.* Vide cæteros Patres apud Salianum Annal. I. & Gerardum Vossium in Isagoge Chronolog. diff. II. cap. VII.

4.
Probatur 3.
ex conce-
ptione &
Passione
Christi.

Tertium argumentum suppeditat nobis conceptione & passio Christi. Ipse enim non incongrue naturam induit servilem, & Crucis patibulum subiit octavo Kalendas Aprilis, recurrente tempore, quo populum Israel liberavit de Ægypto: sed eo consilio Salvator mundi hæc omnia peregit, ut figure responderent rebus, & homo repararet eodem tempore, quo fuerat plasmatus. Flocci faciunt argumentationem istam Recentiores, neque memorata die Christum cruci suffixum fateri volunt: sed alibi dabo operam, ut quisque percipiat etiam recentium miraculorum luce, quam immerito Patrum traditio observationibus Astronomicis fuerit explosa. Nunc missa de anno ac die Passonis Christi, & conceptionis perplexa disputatione, non homo quispiam negaturus est verno tempore Christum Redemptionis opus explesse. At Patres eadem tempestate mundi ortum & reparationem statuerunt. Ut oratione (verba sunt Augustini qq. ex novo Testam 54.) se voluntate Patris recte condidisse doceret, tunc voluit passionem sua mundum redimere, & reformare, quando cum & creaverat, id est in æquinoctio, &c. Eadem docent Ambrosius & Cyrillus locis laudatis, atque serm. IX. de Passione Domini Magnus Leo.

5.
Probatur 4.

Argumentum IV. istud erit. Abjiciunt aliqui sententiam nostram, propterea quod Moyses omnium primus præcepit

ut Hebræi annum suppudarent non à mense Tisri, qui ex parte respondet Septembri, ex parte autem Octobri, ut ad ea usque tempora consueverant; sed à mense Nisan, & ab ingressu solis in arietem, ut liberationis à servitute Ægypti consecraret memoriam. Atqui etiam priscorum Patriarcharum aetate annus à Nisan exordiebatur, & Moysi illud quoque consilium fuit, ut revolutiones annorum Gentium confuetudine permutatas revocaret ad veterum numerandi rationem. Perperam ergo sententiam nostram recentiores conantur refellere. Probatur minor: Genes. VIII. 13. & 14. legitur aquas diluvii imminutas super terram sexcentesimo primo anno vita Noe, primo mense, & egressum Noe de Arca mense secundo, septima & vicesima die mensis. Mensem vero secundum appellat Moyses non illum, qui ad Tisrim, sed qui ad Nisan consequitur. Numerarunt ergo annum ab hoc tempore etiam veteres Patriarchæ. Quod autem mensem secundum vernum, non autumnalem exhibeat nobis historia diluvii, coniicere possumus. I. Quod Columba detulit ad arcam ramum olivæ virentibus foliis. Et quamquam poterat Deus arborem oleæ servare, & haec semper vireat, ut respondent Interpretes; videtur tamen illis verbis commonstrari ramuscus germenque tunc primo frondescens; unde à LXX. redditum est φύλλον ἐξαίσιος κάρπης, nascentem oleæ festucam, & à Symmaco θάλλον, ramuscum pullulantem. Atque ramus ille à Columba delatus Patrum testimonio figurabat Dei gratiam, & prædicationem Evangelii, quæ etiam eodem tempore habuit institutionem. II. Cum Christus pro nobis sit crucifixus luna XV. mensis Nisan, & luna cum plenitudine luminis producta credatur, peracta erit passio Christi initio temporis, & resurrectio luna decima-septima, ascensio autem septima ac vicesima secundi mensis; sunt enim à Resurrectione ad Ascensionem numerandi dies quadraginta. Atque ita typus rei per omnia quadrabit: nam aquæ super terram penitus sunt imminutæ exordio anni; & Noe egressus est de arca mense secundo, die vicesima septima: atque ita imminutio aguarum perfectam mundi reparationem significat, & egressio Noe redditum Christi unde venerat. Si recentioribus fides est adhibenda, non imminutæ sunt aquæ nisi die 23. Octobris, neque Noe retulit de arca pedem ante diem duodecimam mensis Decembris. Quia ergo almonia extra arcam ani-

animantia vixerunt, cum diluvium omnia discerpserit, nec hyeme sit terra frugifera? Contra, si vere ineunte aquæ imminutæ dicantur, & post aquarum recessum Noe duobus fere mensibus sicut commoratus in arca; egredientibus non poterant deesse pascua, nec hominibus necessaria corporis nutrimenta.

6. Postremum argumentum sit: Quamvis geminum in sacris literis habeamus initium anni, à Nisan, & à Tifri, & illud sacrum, istud civile sit, ut Adversarii contendunt; mensum tamen unum ac simplex principium adinvenitur, atque, sive de sacris, sive de civilibus occurrit sermo, ubique menses numerantur à verno tempore. Ergo revera ab æquinoctio verno cujusque temporis principium initur. Ostenditur antecedens 1. libro 1. v. Regum cap. xxv. 8. dicitur Templum succensum anno decimo Sedechia, mense quinto: & Nabuchodonosorem obsedisse Jerusalem elapsò anno, mense decimo. At Jerusalem obsidione vallata est mense Tabet, qui est decimus à verno æquinoctio, non ab Autumnali; templumque conflagravit mense Ab, qui est quintus post Nisan, non post Tifri, ut constat ex libro Seder Holam, ceterisque monumentis Hebraicis, auctore eodem Scaliger. Igitur in historiis quoque bellorum, urbisque direptione menses putantur à vere. Præterea Num. 1. v. 1. jussit Dominus principio mensis secundi, numerari viros omnes ad militiam idoneos, quod sane non pertinet ad rem sacram, sed ad civilem ac militarem: & nihilominus mensis secundus intelligendus est: Jiar proximus à Nisan, non Hesvar, qui secundus est autumnalis. Vide Ger. Vossium cap. 6. Simplex ergo initium cujusque mensis in Scripturis attenditur, quod nuper probatum ivimus.

SOLUTIO EORUM, QUAÆ OBJICIUNTUR.

Opp. 1. cum Lyrano, & Abulensi. Exodi XII. 2. de Nisan legimus: *Mensis iste vobis principium mensum: primus erit in mensibus anni.* Ergo ante exitum de Ægypto annus nunquam initium habuit à Nisan. Capite etiam XXII. 16. & XXXIV. 22. præcipitur Filis Israel solemnitatem agere in exitu anni, quando redeuntes anni tempore cuncta conduntur. Est ergo post collectionem omnium frumentorum statuendus dies mundi Natalis.

8. Resp. nego consequentiam: cum enim Israelite inter Ægyptios annum à Tifri inchoarent secuti Gentium consuetudinem: Moyses ad pristinam rationem scilicet ad primum mensem verum revo-

cavit principium anni, ut duorum simul beneficiorum, creationis, & liberacionis consecraretur memoria. Quod ex iisdem verbis haud obscure colligitur. Non enim ait duntaxat: *Mensis iste primus erit in mensibus anni; sed Mensis iste vobis principium mensum: primus erit in mensibus anni:* scilicet, Aegyptiis initium anni est circa Autumni æquinoctium; cum Nilo in amnum suum residente ad agrorum culturam se convertunt: at vobis principium anni est circa æquinoctium vernum, quando Deus vos condidit, & redemit: redite ad instituta majorum; ab hoc tempore in posterum menses annosque subducite. Expressit hunc sensum lectio cum hebraica, tum græca. Habet illa, **רִאשׁוֹן רָאשׁוֹן R̄šon bu**, *Initium ipse*, pro verbo substantivo *erit* substituto pronome demonstrante non aliud esse principium anni: & Græca, πρῶτος ὥμιν εἶσαι, *Primus est*, non *Primus erit*. Nec obstat locus alter cap. 23. & 34. nam Hebreis esse annum Georgicum, qui incipit à satione, & desinit in messe, quemadmodum habent nationes reliquæ, nemus negat. Est utique, & illo utuntur maxime in annis Sabbaticis & Jubilæis; quoniam tunc Dominis in possessionem prædiorum inter sementem & messem est redeundum: unde & in contractibus hujus anni frequens est usus. Jure itaque hunc Moyses retinuit, meritoque reconditis frugibus festum tabernaculorum pro agendis Deo gratiis fuit institutum. Verum hunc annum esse antiquiore eo, qui orditur ab æquinoctio verno, quæ nobis argumentatio demonstrat? Etiam Aegyptii annum supputant, ut scribit lib. VII. cap. 3. Firmicus, ab Autumnali æquinoctio, & tamen certissimum est constituisse initium anni erumpente Nilo, & sole Leonem ingresso.

Opp. 2. cum Josepho Scaligero: ante Abrahami in Chananæam adventum anni ab autumno numerabantur: primo quoniam Aegypti non poterant nisi à gente Hebreorum, & filiis Noe mundi primordia cognoscere. Deinde quia diluvium desisse dicitur secundi mensis die vicesima septima: & Joseph in 1. Anti. cap. 1. scribit numerari menses ab æquinoctio autumnali. Præterea Hieronymus in caput 1. Ezech. ait, Octobrem esse primum mensem, & Januarium quartum apud omnes Orientales. Scripsit eadem Tullius in II. de Nat. Deorum, & in 1. Instit. cap. VII. Lactanius. Tandem in autumno est hodierna

9. Oppositio 2.

IO.
Solutio.

Judaorum *Te Kupba*, sive anni *resolutio*, & tunc illorum incipit Lectionarium.

Resp. Noachidas, maxime posteritatis Chami, à quo originem ducunt Aegyptii, veri Dei cultum deseruisse, nec multum de vera creationis historia, & initio temporum fuisse sollicitos, ideoque propter agriculturam, agrosque locandos annum Georgicum putavisse. Quem an Abrahamus inter Chaldaeos observaverit, difficillimum est divinare. De mense postdiluviano secundo aliter sentimus, quam Scaliger: & quæ protrulimus supra argumentatione quarta, à pluribus etiam Sectariis probantur, ut Mercero, Vossio, Cappello, Simsonio. Apud Orientales populos omnia suis commodis metientes primum mensem fuisse post collectionem frugum & formularia, recte scribit Hieronymus: sed constat hunc esse annum institutum ad civilem societatem, quoniam Aegyptii non in autumno mundi nativitatem statuebant, sed ineunte Canicula. Hac ratione expeditus verba Tullii, Josephi, & Laetantii: quamquam sunt Astronomici peritissimi, qui tradunt primum mensem Aegyptiorum Thoth anno primo Nabonassari ceptum die Februarii sexta ac vicefima. *Te Kupba* non est una, sed quadruplex: *Te Kupba Nisan*, cum sol ingreditur Arietem; *Te Kupba Tamut* in principio Cancri; *Te Kupba Tifri* in Libra. *Te Kupba Tebet* initio Capricorni. Vide finem hujusc Capitis. Incipit Lectionarium Hebreorum in mense Tifri, quoniam Deut. xxxi. 11. præcipitur, ut lex legatur coram omni Israel in solemnitate Tabernaculorum.

II.
Oppositio 3.

Opp. 3. cum R. Eliezer, & Aria Montano: Deus mundum perfectum condidit, providitque statim mox exorituris animantibus. Mundum ergo creavit in autumno. Probatur consequentia ex eo, quod in autumno arbores fructus proferant; fructus vero durabiles sint ad hyemem proximam, & copiosam alieniam possint suppeditare.

12.
Solutio.

Resp. nego consequentiam; ostendimus quippe argum. i. verno tempore mundi perfectionem magis patefieri. Ad probationem dico pro vita animantium commodiorem esse veris tempestatem; dum germinant herbæ, pariunt jumenta, aves nidificant, florent arbores, atque generatio omnis instauratur. Pro nutrimento hominis satis erant fructus verni. Cui bono (inquit Vossius cap. v.) omnes fructus maturi, cum duo solum

essent homines? Imo repugnasset hoc naturæ, quia sic ex vernis & æstivis fructibus omnes fierent autumnales. Nam Deus tum naturam condidit, quemadmodum voluit comparere. Hæc Vossius. Perfectissima fuit ergo rerum conditio, si arbores productæ sunt cum fructibus, prout exigebat anni tempus. Quis præterea Paradisum vidi unquam? Fortassis Eden bis in anno frugis fructusque ferebat, ut de India prodidit Plinius. Verisimile quippe est fuisse universorum hortorum uberrimum ac feracissimum.

Opp. ultimo cum Cabballistis. Mundum conditum in Autumno common- Oppositio ultima

Gema-
tria, numerice literas sacri textus expendens; quam *Temurâ*, תְּמוּרָה,

quæ fit per literarum metathesim. Utroque elicitor per verba initialia ex versu 1. Geneseos בֶּרֶא בַּרְאֵשׁ Bere- scith bayâ, In principio creavit. En הַשְׁנָה נִכְרָא Bereš ascianâ nivrà, In principio anni à Septembri inchoati Mundus produktus est. En Temurâ: תְּמֻרָה Temurâ: כְּרָא שְׁרָא Bereš ascianâ nivrà, In principio Tifri. Inest primæ idem numerus literarum 1116: secundæ simplex earundem literarum transpositio.

Resp. Hæc, licet non invenioste ad inventa, nihil solidi percrepare. Ex Solmitio.

anilibus Cabballistarum fabulis derivant innumera errorum portenta; ut Aeones Gnosticorum, de quibus Irenæus lib. 1. cap. 13. & somnia Marci & Callorbsi apud Tertull. de Prescriptionibus cap. 50. Quod nisi his acquiescant, dico in priori Cabballæ exemplo neque autumnum, neque mensem Septembribus ulla- tenus apparere. In altero ex trajectis literis resultante, quod forte melius fieret nudo anagrammate בָּא Tifri, in 1. Tifri, ponitur nomen mensis Chaldaicum, non Hebreum. Constat enim ex 111. Regum cap. vi. 1. & 38. & cap. viii. 2. mensem secundum, septimum, & octavum, quos Judæi avi- tis mensium nominibus antiquatis appellant, Iyar, Tifri, Hesvar seu Marchesuan, primigenia lingua nuncupari Zius, Ethanim, Bul, ut animadvertisit magnus Norisius principio Operis de Annis ac Mensibus Macedonum. Ad intelligentiam eorum quæ dicta sunt subjicimus nomina Mensium, eorumque initia primo mundi anno correspondentia.

HE-

HEBRAEORUM.	LATINORUM.	AEGYPTIORUM.
I. Nisan.	Martius	Aprilis.
II. Jiar.	Majus.	Thoth.
III. Sivan.	Junius.	Paophi.
IV. Tamut.	Julius.	Athy.
V. Ab.	Augustus.	Choeac.
VI. Hillul.	September.	Tybi.
VII. Tifri.	October.	Mechir.
VIII. Hesvar.	November.	Phamenoth.
IX. Cisleu.	December.	Pharmuthi.
X. Tebet.	Januarius.	Pachon.
XI. Sebat.	Februarius.	Payni.
XII. Adar.	Martius.	Epiphi.
Quinque dies adjecti. Quinque dies adjecti.	Aprilis.	16. 17. 18. 19. 20. -- 25. Pisces.

Fuit ergo primus Anni mensis Nisan, à cuius die vicesima prima originem ducit noster Aprilis, quando prima die Nisan sol constituitur in primo gradu

arietis, sicut fuit reapse in die natali hujus mundi; si productus est in æquinoctio verno, fuitque dies sæculi prior vicesima prima Martii.

C A P U T VII.

De Mundi ætate, & distributione omnis ævi.

S U M M A R I U M.

- 1. num. 1. usque ad 4. Præmittuntur quædam asserta historicæ.
- 2. num. 5. usque ad 7. Agitur de Epochis.
- 3. Afferuntur notanda circa æram Dionysianam.
- 4. Fit illatio ex præmissis.

- 5. Habetur series omnium temporum, & signanter distributio Augustini.
- 6. Distributio ævi in VII. ætates.
- 7. Epochæ XII. illustriores.
- 8. Alia calculatio additamentaria.

De mundi ætate & ævi distribuzione.

LLI, qui in sacrarum Historiarum mare post nostra Theologica rudimenta vela dabunt, & si quid in hoc Opere ex Chronologorum disceptationibus occurret libenter sunt audituri, debent Mundi tempora in certas Epochas distribuere. Quas antequam proponam, præmitenda videntur quædam postulata, sive asserta historicæ; quibus, etsi non omnes præbent assensum, petimus tamen jure ac merito, ut vera censeantur propter certiores demonstrationes, & communiorum Eruditorum approbationem.

I. Principio nos minime turbare debet fabulosa Aegyptiorum antiquitas, sed insistendum omnino est sacrorum librorum chronotaxi. Resellitur ipsa mendaciorum discrepantia portentosus annorum numerus, aliis ab Osiride ad Alexandrum decem millia, aliis tria & viginti millia numerantibus, auctore libro Historiarum 1. Diodoro. Præterea non una fuit apud Aegyptios annorum forma: sed fuerunt anni lunares unius mensis, duorum, trium, ut scribunt Plinius lib. viii. Censorinus de die Natali, & loco citato Diodorus. Annus quadrimestris à Pisone rege factus est: quare ait S. P. lib. xii. de Civit.

II. Quoniam non omnes convenient an præferenda sit Chronotaxis Hebraica, Retinenda an ea, quam exhibet Versio LXX. neutram damnando, priorem retinendam esse arbitramur. I. Quoniam S. P. Augustinus lib. xv. de Civit Dei cap. 13. magna

magna probabilitate docet discrimen illud tribendum esse errori Scriptoris, qui de Bibliotheca Ptolomaei codicem describendum primus accepit. Neque enim credibile est, *Judeos cujuslibet perversitatis, atque malitia tantum potuisse*, ut in Codicibus tam multis & tam late dispersis annorum seriem perverteant, nec LXX. illos memorabiles viros de invidenda gentibus veritate unum communicasse consilium. Irrepsit ergo diversitas illa numerorum in greca Biblia Amanuensium oscitania & incuria. II. Cuinam commodo Judæi in hanc rem conspirassent; si librorum suorum Chronologia demonstratur Messiam venisse circa annum Mundi 4000. quemadmodum venturum fuisse testatur majorum suorum traditio? Quis facile crediderit, Judæos omnes adversus impietatem suam voluisse mentiri? III. Romana Ecclesia, quæ in Martyrologio die 25. Decembri annos à Creatione Mundi juxta LXX. connumerat ut suam erga venerandam antiquitatem profiteatur reverentiam; in Vulgata tamen Tridentini & Summorum Pontificum definitiōnibus consecrata non græcam, sed hebraicam sequitur Chronologiam, demonstrans illam non esse prorsus rejiciendam propter veterem consuetudinem, hanc tamen videri antiquorem & probabilem. IV. Hebræi Codices perscripti sunt integris vocibus numeralibus, non vero nudis literis notisque arithmeticis; ideoque in illos potuerunt hac in parte corruptæ difficilius irreperere. Salva ergo meliori sententia, nos istam cum doctissimis Chronologis Tironio, Petavio, Ufforio, Scaligero, Calvino, aliisque innumeris sequimur suppurationem.

3.
Anni Patriarcharum non fuisse breviores nostris.

III. Priorum Patriarcharum annos non fuisse breviores nostris firmissime tenendum est. Etenim in annis Noe Genes. VII. & VIII. numerantur menses, & in mensibus dies. Atque si vera esset quorundam opinio decem primorum temporum annos fuisse æquales nostrorum uni, fieret consequens, Adamum genuisse tertium filium Seth anno ætatis suæ tertio decimo, & Cainam genuisse Malaleel anno septimo vita suæ; cum Genes. V. 3. scriptum sit Adam genuisse Sethum, cum vixisset centum triginta annis, & Cainan Malaleel, cum vixisset annis septuaginta. *Quis generat homo septennis?* inquit S. Pater xv. de Civit. Dei cap. 12. Neque incredibilis erit tanta longævitatis, si animadvertissemus fuisse illos Deo chariores, & usos cibis vim suam & integratatem retinentibus, non-

dum à Deo sata hominum natura ebrietibus, & effrenatis profusisque libidinibus labefactata. Quærenti autem cur celibes vixerint, nec habentes propositum continentia ante annum septuagesimum filios non procreaverint, respondet Augustinus eodem libro cap. 15. aut tardiorē fuisse pubertatem, aut, quod magis credibile est, non omnes illorum filios commemorari, sed *quos successionis ordo poscebat*.

IV. Cum servata adhuc patrum longævitate, & Chronologia codicum Hebrewaricorum incertum sit, an Abraham fuerit natus anno Thare septuagesimum, qui erit M. 1948. & Per. Jul. 2056. an vero anno Patris cxxx. M. 2008. Per. Jul. 2718. videtur oportunius Epocham figere anno vocationis ipsius, scilicet M. 2083. P. Jul. 2793. ante Æ. V. 1921. Sciscitant tamen quid nobis de nativitate Abraham probabilius videatur, respondebimus cum viris doctissimis, natum anno Thare 130. quoniam Thare (Genes. xi. ult.) mortuus est in Haran anno ætatis suæ 205. & Abraham de Haran egressus est (cap. xii. 4.) cum annum ageret quintum ac septuagesimum, statim defuncto Patre. Ergo Thare genuit Abramum sexagesimo anno, ex quo coepit generare, id est, vitæ sua tricelimo super centesimum Quare Abraham Genes. xi. 26. inter filios Thare priori loco commemoratus est ordine dignitatis, non temporis; ut Gen. x. 1. Sem inter filios Noe, tametsi fuerit tertius, & genitus duntaxat anno Patris 502.

V. A vocatione Abrahami, missis trienis de mora Hebreorum in Aegypto, progrediendum est ad Epocham legis Mosaicæ, quam latam arbitramur anno M. 2513. & Periodi Julianæ 3223. Linquet enim ex cap. Gen. xv. 13. Semen Abraham peregrinum fuisse in terra non sua annis cccc. sed Apostolus in 111. ad Galatas 16. 17. à promissione facta Abraham ad Legem enumerat annos ccccxxx. Promissionem accepisse Abraham, cum esset LXXV. annorum, id est, anno M. 2083. demonstrat cap. xii. Gen. v. 4. Quibus additis annis ccccxxx. pervenitur ad annum M. 2513. Itaque hoc anno promulgata est lex Hebreorum tertio mense, ex quo exierant de Aegypto.

VI. In posterioribus annis frequens est apud Historicos usus secularium Epocharum, trium prefertim, à Troja calendaris, ab institutione Olympiadum, ab Urbe condita. Trojam expugnatam ante Aeram Christianam an. 1184. docent Chronologi concordissime. Vendens Pagius dissert. de Periodo Graec.

co-

4.
De nativitate Abraham.

5.
De vocatione Abraham.

6.
Attendenda Epochæ.

co-Romana, Vallenmont in Elem. Hist. lib. 1. cap. v. Bossuet in Comment. Epoch. v. Usserius Ann. Eccl. ad ann. P. J. 3530. Erit ergo Trojæ excidium signandum anno M. 2820. A Troja capta ad primam Olympiadem numerant omnes cum Eusebio lib. x. Præp. Evang. annos 408. Fuerunt ergo institutæ Olympiades anno Mundi 3228. P. Jul. 3938. Romanam Urbem, ut scribit Fastorum Pater Onuphrius Ordinis nostri scriptor clarissimus, Fabius Pictor conditam tradidit in viii. Olymp. Varro Olympia-dis vi. anno 3. Quamquam Fabii Pictoris sententia valde probabilis est, eique subscrabit Usserius ad annum P. J. 3966. ne perturbetur universa Historia, sequimur exemplo Panvinii, & cæteroruim omnium Varronianam supputationem. Erit ergo nativitas Romæ anno Mundi 3250. numerando à Palilibus, id est, à die xxii. Aprilis. Atque ita Römlus urbis fundamenta posuit anno ab excidio Trojæ 430. ut communiter Scriptores tradunt, licet Messala Corvinus enumeret 433. Vellejus autem 437. At conditam anno 3. Olym. vi. cum ipse Vellejus affirmat, tum Eutropius, aliquie quamplurimi.

7. Epochæ annorum Augusti, Herodis, nœcnon Consulum Romanorum, qua differentibus de Annis Christi præmanibus habendæ sunt, in libris de Verbi Divini Incarnatione accuratius explabuntur. Præmittimus modo Augustum natum anno U. C. 691. iv. Kal. Octobris mortuum an. 767. xiv. Kalendas Septembres: regni autem eius non unum assignari principium, sed multiplex, à nece Julii Cælaris trucidati an. U. C. 710. à Triumviratu constituto an. 711. & ab Actiaca pugna debellatisque Antonio & Cleopatra, an. 723. Herodem vero obtinuisse regnum vertente anno U. 714. obiisse ante 751. Fastos demum Consulares inchoatos ab anno U. C. 246. creatis primo Bruto & Collatino. Domini nostri nativitatem contigisse arbitramur cum Norisio, & aliis compluribus anno U. 749. atque ita assentimus Usserio, Cappello, Tironi, cæterisque recentioribus, Christum natum esse anno Mundi 4000. Quod præter ea, quæ dicturi sumus pertractantes de ipso Christi Natali, cohæret superioribus Epochis, & est juvandæ memorie percommodum.

8. De Nativitate Christi.

VIII. Verum juxta Aeram Dionysianam Christi Natalis dies illuxit labente anno U. C. 753. & Mundi 4004. juxta illos, qui Mundi initium statuunt die 23. Octobris, inchoato; vel decimo jam

R. P. Berti Theol. Tom. II.

mense ad finem vergehēt, in sententiâ nostra, quæ conditum tradidit verho tempore. Quorum mensum, ut Aera Vulgaris à quadrato numero exordiatur, & quisque inoffenso pede probatam doctissimorum virorum teneat Chronologiam, nulla habenda erit ratio. Primus ergo annus vulgaris Aeræ est annus U. C. 754. Mundi 4004. P. J. 4714. & primus Olymp. 195. Consulatus Caii Cæsaris Augusti Filii, & Aemilii Paulli. A quo anno subducendam esse vulgarem Aeram evincit apertissime Diocletiana, sive Aera Martyrum, quæ coepit anno Dionysianæ 284. Coss. Carino, & M. Aurelio Numeriano, & U. C. 1037. ut adversus Scaligerum & Cointium demonstrat Norilus in dissert. 2. Numm. Diocletiani & Licinii cap. 1. Cui eruditæ omnes plenissimis calculis assentuntur. Ergo verus Christi Natalis Aeram Vulgarēm exacto quadriennio antevertit. Quapropter scite animadvertisit Pagi in Apparatu Chronologico num. 138, distinguendum esse duplex Christi Natale, proprium scilicet, & Dionysianum. Itaque inchoantes annos Christi à Kalendis Januariis an. U. C. 754. de Natali Dionysiano loquemur. Dionysii quippe Aeram suadente Blondo Foroliviensi magna utilitate Eugenius IV. præbavit, cum vetus consuetudo adscribendi in publicis monumentis solos annos Pontificum, non unam, neque perpetuam regulam constitueret, sed multiplicem ac variabilem. Nunc improbus studiosorum labor lucem attulit rebus Chronologicis clariorem: & Norisius primus omnium scripsit de Nummo Herodis Antipæ, ex quo manifestissimum fit Dionysium Exiguum serius, quam par erat, cōsignasse Christi nativitatem. De qua singuli propemodum Historici dissentient, ut demonstrat Vellius dissip. de annis Christi, & Vallenmontius lib. 1. cap. 3. qui fere omnes recensent. Sed jam Dionysii Aera titulur necessario, quippe deflectere à semel recepta Epochæ nihil est aliud, quam tricis universam historiam commiscere.

IX. His præmissis facile est omnem 9.
Mundi ætatem certas in partes distri- Variæ mutuæ:
buere: & potest unusquisque singulas pro arbitrio dispecere. Varro omne
ævum in tres classes partitus est: Pri-
ma ab hominum principio ad catacly-
smum priorem, quæ est incerti tempo-
ris: altera à cataclysmo ad primam
Olympiadem, cuius finem tantum pos-
sumus comprehendere: Tertia initium
ducit ab institutione Olympiadum. Poe-

M m

tæ metallorum nominibus omnis ævi partitionem fecerunt, auream, argenteam, æneam, & ferream ætatem commenti, fortassis ex libro Danielis. Thalmudistæ dividunt ævum in tres æquas partes duorum milleniariorum, ut dicam proximo capite. S. P. Augustinus sex Mundi ætates assignat, & illum sequuntur

Ifidorus, & Beda. In septem dispescunt Damascenus, Joannes Lucidus, & Recentiores, Antonius Vitre, Usserius, Alexander, Calmet, & alii. Dividit in partes denas Gerardus Vossius: In xii. Bossuet: In xiv. Vallemontius, sed duæ postremæ pertinent ad Historiam Gallicorum. Amplectimur doctissimi Meldenii Episcopi partitionem.

SERIES OMNIUM TEMPORUM.

Distributio Augustini.

10. Series Temporum.	I. Mundi ætas ab Adamo usque ad Noe, an.	1056.
	II. A Noe usque ad Abraham, an.	952.
	III. Ab Abraham usque ad David, an.	911.
	IV. A Davide usque ad transmigrationem in Babilonium, an.	479.
	V. Inde ad humilem adventum Domini, an.	606.

4004.

VI. Quæ nunc agitur, donec Excelsus veniat ad judicium.

Distributio Aevi in vii. Aetates.

11. Ævum in septem ætas distribuitur.	I. A creatione ad diluvium, ann.	1656.
	II. A diluvio ad vocationem Abrahamæ, an.	426.
	III. A vocatione Abrahami usque ad legem.	430.
	IV. A lege lata ad Templum an.	479.
	V. A Templo ad finem captivitatis.	476.
	VI. A captivitate soluta ad Aeram Christianam.	537.

4004.

Epochæ xii. illustriores.

12. Duodecim Epochæ illustriores.	I. Adami: Incipit anno P. J. 710. mense Martio, anno ante vulgarem Aeram 4004. anno Mundi primo.	AN.M. ANTE CHR.
	II. Diluvii: Incipit anno P. J. 2366. anno ante. Æ. V. 2348. Mundi 1656. mense secundo Iiar. anno.	1656. — 2348.
	III. Abrahami, sive initi foederis: Incipit anno P. J. 2793. ante Æ. V. 1921. & à creatione Mundi 2083.	2083. — 1921.
	IV. Moysis, seu Legis scriptæ: Incipit anno Periodi Julianæ 3223. ante Æ. vulgarem 1491. Mundi 2513. mense tertio Sivan.	2513. — 1491.
	V. Expugnationis Trojæ: Incipit anno P. J. 3530. ante Æ. V. 1184. & ab Universi creatione 2820. anno 408. ante institutionem Olympiadum.	2820. — 1184.
	VI. Perfecti Templi: Incipit anno P. Julianæ 3710. ante Æ. V. 1005. Mundi vero 3000. mense octavo Bul. sive Hesuar.	3000. — 1005.
	VII. Urbis conditæ: Incipit an. P. J. 3960. ante Æ. V. 754. Mundi 3250. m. Aprili.	3250. — 754.
	VIII. Cyri, sive Judæorum restitutionis: Incipit an. P. J. 4178. Mundi 3468. ante Christum 536. II. C. 218.	3468. — 536.
	IX. Devictæ Carthaginis: Incipit anno ab II. C. 552. ante Æ. Christ. 202. Per. J. 4512. & 3802. Orbis conditi.	3802. — 202.
	X. Natalis Christi Dionysiani: Incipit an. II. C. 754. Mundi 4004. P. Jul. 4714. anno 1. Olymp. 145. anno à Nativitate Christi quarto, Kalendis Januariis.	ANNI CHR.
	XI. Constantini, sive Pacis Ecclesiæ: Incipit anno Ch. 312. Mundi autem 4316. P. Julianæ 5206.	4004. — 1.
	XII. Caroli Magni, sive foundationis novi Imperii: Incipit anno Æ. V. 800. Orbis conditi 4804. P. Jul. 5514.	4316. — 312.

Agri-

4804. — 800.

13.
Anni de
mundi ætate
transacta.
Agitur nunc annus Æ. V. 1739. Ab
Adami creatione 5743. A Diluvio 4987.
A vocatione Abraham 3660. A Lege
scripta 3230. Ab excidio Troadum 2923.
Ab institutis ludis Olympicis 2515. A
Templi ædificatione 2774. A condita

Urbe Roma 2493. A soluta Babylonica
captivitate 1743. A pace per Constanti-
num restituta 1427. A fundatione no-
vi Imperii 939. Hactenus de mundi
ætate transacta.

C A P U T VIII.

De Mundi Conflagratione, atque mortalium omnium
interitu.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis:
2 & 3. Probatur, finem sæculi, consumma-
tionemque mundi ignorari à mortalibus.

à num. 4. Usque ad 8. Refutantur contraria
argumenta.

1.
De confla-
gratione
mundi, & in-
teritu mor-
talium.

EXPLEBO jam cum libro expe-
ctationem quorumdam, quibus li-
bido est exitum quoque temporum,
mundique finem cognoscendi. Hoc
unum compertum est, quod adveniet
Dies Domini, in quo cœli magno impetu
transient, elementa calore solventur, ter-
ra autem, & que in ipsa sunt opera exiu-
rentur; ait 2. Ep. cap. 111. 10. Beatus
Petrus. Quod innumeræ alia loca con-
firmant: unde S. Pater, Tunc figura hu-
jus mundi (inquit lib. xx. de Civit. Dei
cap. 16.) mundanorum ignium conflag-
ratione præteribit: sicut factum est
mundanarum aquarum inundatione dilu-
vii. Nunc judicij acta minime sunt di-
squirenda, sed universaliter tantum ex-
rema mundi periodus: nam solam cor-
poralium rerum productionem, ævitam
temque capiunt libri hujus angustiae.
De illa itaque exustione, mundique in-
teritus quatuor apud Scriptores discre-
pantia inter se placita offendimus. Ma-
thematiæ quidam futuram putant anno
magno, cum Sol, Luna, & sidera omnia
ad idem cœli signum remeabunt, ubi
principio simul fuerunt. Nonnulli arbit-
runtur perfectam redemptionem in me-
dio temporum, ideoque futurum mundi
interitum, juxta præcedentis capituli cal-
culos, octavo millenario execente. Pluri-
mi totam mundi ætatem ad 6000. an-
nos contrahendam esse scripserunt. Au-
gustinus, cui major Theologorum pars
assentitur, scite ac sapienter animad-
vertit, importune homines hac in quæ-
stione verfari.

2.
Propositio. Non est mortalium,
non est ho-
minum scire
finem sæculi.

Probatur. Firmatur primum hæc assertio auctori-
tate Divina: quærentibus enim Discipu-
lis quando restituendum sit Regnum
Israel, à Domino Act. I. 7. responsum

est: Non est vestrum nosse tempora vel
momenta, quæ Pater posuit in sua po-
testate. Que verba perpendens Augu-
stinus lib. xviii. de Civ. Dei cap. 53.
ait: Hic quæri solet, quando istud erit?
Importune omnino. Si enim hoc nobis nosse
prodesset, à quo melius quam ab ipso ma-
gistro interrogantibus discipulis dicere-
tur? Non enim filuerunt inde apud eum,
sed à praesente quæserunt dicentes, Do-
mine, si hoc in tempore repræsentabis
regnum Israel? Et ille, Non est, in-
quit, vestrum nosse tempora, quæ Pater
posuit in sua potestate. Non utique illi
de hora, vel die; vel anno, sed de tem-
pore interrogaverant, quando illud ac-
cepere responsum. Frustra igitur annos,
qui huic sæculo remanent computare ac de-
finire conamur, cum hoc scire non esse
nostrum ex ore veritatis audiamus. Hanc
extremi temporis incertitudinem com-
monstrat similis Christi sententia Matth.
xxiv. 36. De die autem illa & hora ne-
mo scit, neque Angeli cœlorum, nisi
solus Pater. Et Pauli in 1. ad Thessalon.
cap. v. 2. 3. Dies Domini, sicut fur in
nocte, ita veniet. Cum enim dixerint
pax, & securitas, tunc repentinus eis
superveniet interitus. Legendus Venera-
bilis Beda de Ratione temporum cap. 66.
Anastasius Sinaites lib. vii. in Hexame-
ron, &c.

Præterea aliarum opinacionum con-
jecturas valde infirmas esse quisque non infirmitas
expers rationis intelligit. Corruit pri-
iliarum opi-
ma, quoniam annum illum maximum
esse fictitium docent Astronomia peri-
tissimi. Deinde eo admisso, incertum
est quando futurus sit, supputante Ari-
starcho hujus anni magni vertentes an-
nos 2484. Arete Dyrrachino 552. He-
raclito, & Lino 10800, existimantibus
aliis infinitum esse, nec unquam in se
reversurum, Auctore Censorino de die
natali cap. xviii. Rursus cum hujus

R. P. Berti Theol. Tom. II.

M m 2

3.

an-

anni summam hyemem ficerent cataclysmum universæ diluvionis, & postremam æstatem egyptiæ, id est, incendium: cum diluvium contigerit anno à creatione Mundi 1656, necesse erat, ut pari annorum revolutione superadvenisset magna ætas: atque ita conflagrasset Orbis terrarum anno Mundi 3312, regnante Jerosolymis Manasse. Secunda opinio nititur quibusdam Scripturarum locis, ex quibus constat diem unam apud Deum computari eadem ratione ac mille annos, ut Psalm. 89. v. 4. & 11. Petri cap. 111. v. 8. unde inferunt, quod sicuti Deus perfecit Mundi creationem sex diebus, ita Mundus sex milenariis persistet. Verum, uti Beda observavit, videtur hæc sententia prodiisse ex errore Milleniorum. Si enim quælibet dies hebdomadæ annis mille debet respondere; dies requiei septima erit septimum milenarium, in quo Sancti regnabunt in terris cum Christo. Quam opinationem libro 111. pro mea virili oppugnavi, damnataque illam infallibilis Ecclesiæ auctoritas. Non tamen cum Millenariis sentit quisquis ad sextum milenarium Mundi vitam coarctat; dummodo in Sabbatho non regnum Chilistarum excogitet, sed Beatorum requiem in cœlis: alioqui Patres innumerí, clarissimique Theologi forent hac hæresi commaculati. Beda tamen sententiam illam frivolam, hereticamque compellat, & talem quoque existimat Genebrardus; quod falsum est, nisi accipiatur tantummodo de implicito Milleniorum errore. Ab eo certissime recessit S. Hieronymus, qui mundi ætatem annos 6000. finit in Epist. ad Cyprianum, & in cap. 1v. Micheæ; nec non Hilarius idem docens in cap. xvii. Matthæi. Horum vero argumentationibus cum debito honore respondentum est, mille annos in sacris literis demonstrare maximum numerum indefinite, ut citato libro 111. probatum est. Atque hac etiam ratione opinio prædicta satis est explosa & rejecta. Nam qui Christum in medio temporum venisse putant pauci sunt, nec possunt in sectam coalescere: eorumque fundamentum evertitur quamfacillime. De illo infra. Igitur Divina Scriptura, Augustinus, & oppositarum rationum libratio evincunt non posse terminos temporis circumscribi. *Eant nunc* (inquit Vives in citatum caput 53. Augustini) *five Mathematici, five Divinaculi quilibet, & pavida plebecula, crassisque purpuratis admirabundis definiant tempora & articulos, quibus hic cursus rerum ordoque cessaturus est.*

CONTRARIA ARGUMENTA RE-FUTANTUR.

Opinantes mundum 6000. annis duraturum primo opponunt traditionem Obiectio Eliæ Prophetæ in Thalmud lib. Sanhedrin cum solu-^{4.}
tione. Helec:

בְּאַלְפִים יָמֹת שְׁחָא
בְּאַלְפִים תָּהוּ בְּאַלְפִים תּוֹרָה :
אלְפִי שְׁנֵי עֲלֹמָא : וְהַר חֶרְבָּה:
הַמִּשְׁיחָה : *Sex millia annorum mundus,*
ac postea interitus: duo millia inanitatis,
duo millia legis, duo millia annorum Messiae. Addunt Cabalista animadveriones suas: in 1. versu Bibliorum, & ultimo Paralip. haberi sexies **N**, quæ nota est milenarii. R. Isaac observavit, quod diximus supra, sex diebus conditum esse mundum & unicum diem denotare annos mille. Eam ob rem ait septima die prohibitum esse servile opus, septimo anno requiem tam agro, quam cultori indictam, septimum Patriarcham fuisse à morte servatum, septimo mense arcam requievisse, septimo pariter die corruisse muros Jericho: hæc omnia ad demonstrandum quod milenarium septimum pertinet ad alium mundum. Affert glossam quamdam R. Salomonis eadem affirmantis lib. 1v. cap. 20. Galatinus. Neque à superiori R. Isaac de sex diebus Genesios observatione PP. abhorrent: eamque tradunt Laetantius Firmianus lib. vii. cap. 14. Justinus q. 71. Irenæus lib. v. adv. Hæres. cap. 28. & Hieronymus locis citatis. Denique diximus supra venisse Messiam circa annum Mundi 4000. quæ præculdubio chronotaxis traditioni *domus* Eliæ cohærens est.

Quamquam vero non possumus aperte hanc opinionem falsitatis arguere, cum nondum 6000. hujus mundi præterierint anni; nequeunt hæc omnia nobis extrema temporum manifestare. Itaque illam in sua probabilitate relinquimus cum Augustino xx. de Civit. Dei cap. 7. & Leonardo Coquæ doctissimo ejusdem Operis Interpretæ: sed nullatenus assertum nostrum flaccescit. Traditio libri Sanhedrim non est Eliæ ex Thebis Arabum, ut visum Stratonicum Cumano Episcopo apud Sextum Senensem lib. 2. Bibliothecæ, sed Rabbini Caballici ejusdem nominis, qui floruit anno à restituto secundo Templo 154. ut observavit Genebrardus initio Chronicorum, Vossius disp. xviii. Th. 6. & Justus Venturinus Abbas Camaldulensis in Florentina Academia Professor Theologicorum Dagmatum in Decif. dub. in Gen. pap. 7. Prior hujus traditionis ratio

gio petita ex Psalmo 89. superioris explosa est, cum mille anni ponantur pro annis omnibus hujus saeculi, ut perfecto numero notetur ipsa temporis plenitudo, ait Augustinus de Civit. Dei libro nuper laudato. Deinde eodem Psalmo comparantur mille anni non solum diei hesternæ, sed etiam vigilia noctis. Est autem vigilia trium horarum spatium, ut in verbum quintum ejusdem Psalmi scribunt ipsem Augustinus, Hieronymus, & Beda. Erit ergo ætas mundi ita nugari fas est, non 6000. annorum, sed 24000. cum numerentur in diebus creationis vigilæ xxiv. Præterea non est idem annorum intervallum ab Adamo ad Legem, & inde ad Christum, sed illud comprehendit annos 2513. istud an. 1491. aut si nomine Legis accipiatur foedus initum, primum est annum 2083. alterum 1921. Atque ita divinare non possumus, an dies Messiae futuri sint pares diebus Legis. Neque sex primi Patriarchæ æquis annis vixerunt: sed Adam 930. Seth 912. Enos 905. Cainam 910. Malalael 895. & Jared 962. Ergo neque paria erunt decantata sex millenaria. Lactantius videtur cum Millenariis sentire. Liber questionum non est Juffini: atque in hujus, aliorumque Græcorum sententia, qui sequuntur Chronologiam LXX. sunt anni illi 6000. à pluribus saeculis transacti. Hieronymus Comment. in Psalm. 89. Augustino consentit comparans mille annos non solum uni diei, verum etiam uni vigilia noctis. Ex præmissa demum Chronologia de futuris annis non possumus judicare: jam enim anni Christianæ Aerae superant tempora legis Mosaicæ, & hæc præcedentibus saeculis non æquantur.

^{6.} An à Christo usque ad finem mundi 4000. anni. dos esse annos 4000. probant ex Oratione Habacuc cap. III. v. 2. *Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud, &c.* Philippus Venuti Cortensis in 111. Georgicorum Virgilii, & Cornelius à Lapide Comment. in Habacuc scribunt etiam Virgilium eamdem mundi ætatem indicavisse, dum ait:

*Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæsaris: & nomen fama tot ferre per annos*

Titboni prima quo ab origine Cæsar:

Ubi Poeta optat nomen Augusti, quo imperante Dei Filius factus est homo,

celebratum iri, usque ad finem saeculi per tot annos, quot aberat ab origine solis, ita ut Cæsar Augustus regnaverit media mundi hujus ætate.

Dictum supra hanc opinionem fundamento desitui, faciliusque dilabi. Et quidem verba Habacuc LXX. reddiderunt ^{7.} εν μετω δύο ζώω γνωσθήσεις, In medio duorum animalium cognosceris; vel ob mysterium Nativitatis Christi, qui apparuit inter duo Testamenta, vel ob transfigurationem in medio Moysis, & Eliæ, vel ob mortem crucis in medio Latronum. Legite Augustinum lib. xviii. de Civit. Dei cap. 32. & Hieronymum in Habacuc. Ex Hebræorum consuetudine & phrasí verba illa בְּקָרְבָ שְׁנָוּם Bebereu Scianim, In medio annorum, idem valent, ac interea temporis, videlicet, in tribulationibus paullo ante predictis. Præterea literaliter Habacuc exponendus est de captivitate Hebræorum. Incœpit hæc anno M. 3398. perduravit annis 70, scilicet, usque ad annum 3468. Ergo medium annorum erit annus 3433. cum cœpit à Deo puniri Babyloniorum idolatria; nam anno 3435. Nabuchodonosor jam à Deo percussus agebat vitam more bestiarum. Tunc vero respirare Judæos, reviviscere, & ad spem erigi.

Virgiliana carmina nec ad faciendam fidem idonea sunt, nec forte à laudatis Virgilli carmina nil curanda. Commentatoribus recte exposita. Augustus ex Octavia gente Velerina testamento avunculi fuit in familiam Cæsarum cooptatus. Hæc à Julio Aeneæ filio, Julius à Priamo, Priamus à Laomedonte originem habere dicuntur. Laomedontis Tithonique idem genus est à Dardano filio Jovis, & Eleæ. Verisimilius est igitur Maronem eo loco nec verbum de Mundi longævitate proferre: atque affirmare tantum, fore celebrandam memoriam Augusti atque, ac genus nomenque Jovis; à quo erat familia Julia, & dignitas & Cæsarum. Atque hæc de rerum aspectabilium principio, ætate; atque interitu: de quo alter Latinorum Poeta in 1. Metamorph.

*Esse quoque in fatis reminiscitur, afove tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque
regia celi
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.*

